

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Thomae Młodzianowski Poloni, Societatis Jesu,
Praelectionum Theologicarvm Tomus**

**Młodzianowski, Tomasz
Moguntiae Et Dantisci, 1682**

Disputatio I. De Essentia justitiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82973](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82973)

TRACTATUS I.

De his, quæ magis speculativè noscenda
in præsentia.

*Magister Sententiarum nihil tractat, in speciali, de Virtute Iustitiæ; ple-
ne autem S. Thomas 2. 2. a. q. 57. ad 79. Imò, & sequentibus, si includas
partes potentiales Iustitiæ. Eum sequendo, sit.*

DISPUTATIO I.

De Essentia Iustitiæ.

Omnis essentia, in quan-
tum definibilis est, habet ra-
tionem compositi: quia im-
portat genus tanquam partem
materiam, & differentiam,
tanquam partem formalem. Hinc, ut cogno-
scatur essentia, prænosendum est illius Genus
& Differentia; quod etiam in præsentia facie-
mus.

QUÆSTIO I.

Quid pro Genere dicit Iustitia?

Indubie, Iustitia pro Genere dicit, quod sit
Virtus, & cum non sit Virtus Intellectus: ne-
mo enim ex eo iustus est proximè, quia scit bo-
nam esse Iustitiam; vel, quid sit esse iustum.
hinc debet esse Iustitia Virtus moralis adeoq;
Virtus voluntatis. Quia verò Virtus Iustitiæ,
ex Communi sensu, requirit auctoritatem, de-
bet esse Virtus moralis ad alterum; quæ omnia,
licet indubitata sint, more tamen scholastico
illustrari possunt. Ex quibus etiam inferes, agi
hic de Iustitia, non prout dicit complexionem
omnium virtutum, de qua Christus Matth. 5.
Nec sumitur pro gratia, quæ est Iustitia nostra,
eo quod nos iustificet: sed sumitur pro una ex
Cardinalibus Virtutibus.

DIFFICULTAS I.

An Iustitia sit Verè Virtus?

Sapius in Theologia sit Virtutis mentio,
Sicut enim tamen à Nobis non est ejus expo-
sita universaliter Natura, aliis difficultatibus,
tempus præcipientibus. *Nunc sit*

Punctum Difficultatis 1.

Quid Virtus in Genere?

A Genus hic, de Virtute generalissimè, hoc
est, prout est, quid Commune ad virtute-
tes, etiam phycas, quæ etiam herbis compe-
tunt, & ad virtutes Intellectuales, Morales &c.
sic sumptæ Virtutis.

PRIMA DEFINITIO est. *Quod, Virtus sit
Principium motus vel actionis.* Ita docet S. Th.
1. 2. q. 26. a. 2. ad 1. & q. 41. a. 1. ad 1. & sic pern-
citas, quæ est virtus avis, est principium celeris
motus.

Hæc definitio etiam habitibus peccaminosis
convenit: nam etiam hi sunt, principium actio-
nis, possuntque, licet improprie, appellari Vir-
tus, sumpta pro vi. Sicut venenum, dicitur esse
virtus occidendi, vel vis. Restrungendo autem
magis naturam Virtutis, addit ibid. S. Thomas
q. 55. a. 1. *Quod, Virtus sit perfectio potentie in ordi-
ne ad actum;* quæ definitio, videtur non esse u-
niversalis: quia non convenit ipsis potentiis,
quæ etiam sunt virtus: & tamen dici non pote-
runt perfectio potentie, sed potius ipsa poten-
tia in suo genere perfecta. Si quis tamen, per ly
Potentie; intelligeret perfectionem subiecti,
prædicta definitio etiam potentiis quadraret,
quæ sunt perfectiones subiecti.

Pressius autem definiendo Virtutem ex utra-
que hac phrasi S. Thomæ posset Virtus, ut sic,
definiri, quod sit *Principium perfectivum subje-
cti, in ordine ad actum.* Hanc definitionem pro-
bat ipsa inductio, quæ ostendet illam, quibus-
cunque cogitabilibus virtutibus applicari posse,
solis, & semper.

* A 4

Quod

R. P.
TH. MLOD
JANOWSKI
Tom 3. et 4.
D. VI
6

Quod ipsum, insistendo phrasi S. Thomæ, tali discursu proponi potest. Virtus per Arist. est, *Species quadam habitus*; si est species habitus, debet esse, quid permanens, difficile mobile: quia verò hoc, quod est difficile mobile, potest convenire etiam iis, quæ virtuti, quæ tali, opponuntur, v. g. vitiis; fit, ut illa qualitas, debeat esse perfectio potentia, sed defectus ejusdem. Desumitur hoc, ex Arist. qui Lib. 7. Ph. t. 14. tractans de habitibus, tractat etiam de virtute, & insuper hæc habet. *Virtus enim perfectio quadam est, unumquodque enim tunc maxime perfectum est, cum adeptum est propriam virtutem, & maxime secundum naturam, ut circulus, tunc maxime secundum naturam est, cum maxime circulus est. Vitium autem corruptio horum & remotio est.* Ubi docet Arist. Vitium non esse perfectionem potentia. Quia verò perfectio uniuscujusque, spectatur in ordine ad suum finem, & ita, cum conjungimur nostro fini, qui est Deus, dicimur esse perfecti; perfectusque architectus est, qui finem suum, qui est ædificatio domus, secundum regulas artis, obtinet. Idem etiam & Virtus, quæ est perfectio potentia, tunc perfecta consideratur; quando consideratur in ordine ad suum finem. Porro, finis potentia, per ordinem ad quem consideratur ejus perfectio, est actus; hinc, quod perfectior est actus, eò supponitur major virtus; & sic: quia portatio centum, perfectior est, præ portatione decem, idem & virtus portativa centum, est major præ virtute portativa decem. Quod si perfectio virtutis, est per ordinem ad actum; fit, ut virtus sit perfectio potentia in ordine ad actum. Quod explicandum, secundum phrasas S. Thomæ, fuit.

INFER, Si Virtus est perfectio potentia in ordine ad actum, etiam ipse actus, erit perfectio ut quo, adeoque rationem formalem virtutis, participare poterit.

SECUNDA DEFINITIO ex Arist. verbis, est, qui l. 1. Phys. t. 16. docet: *Virtutem esse dispositionem perfecti ad optimum.*

De hac Definitione, sic discurre potest. Dispositio omnis, ex hoc ipso, quia dispositio est, debet esse ad alterum, nempe ad id, quod disponit; & si non esset ad alterum, hoc ipso dispositio non esset: non enim disponderet, sed adferret jam possessionem ejus, quod intenditur. Et, sicut Forma substantialis, qui non ordinatur ad aliud, dispositio non est; secus calor, qui disponit ad formam substantialem: ita & omnes reliquæ dispositiones incompletionem important, desideriumque ulterioris completionis. Hocque ibi expressit Arist. *Virtutes, inquit, & Vitium, sunt ad aliquid.* Quod si, omnis dispositio, est ad aliud, etiam Virtus, quæ dispositio est, per Arist. erit ad aliud.

Quia verò ipsa ratio, disponens per sui conjunctionem meram cum subiecto, quod dispo-

nit, facit illud, vel bonum, vel malum: Debet enim tribuere subiecto, cui inest, effectum suum formalem; cumque Virtute nemo malus reddatur, sequitur, ut Virtus, sit dispositio perfecti, seu perfectiva subiecti, perfectum non inveniens, sed faciens. Propter quod etiam appellatur à S. Thom. hic q. 71. a. 2. in Corpore: *Dispositio quadam alicujus convenienter se habentis, secundum modum suæ naturæ*; quod scilicet accessus virtutis, faciat subiectum convenienter se habere. Et quia, nihil convenit alicui, quod ei contra naturam est, fit, ut faciat virtus convenienter se habens subiectum, idque secundum modum suæ naturæ.

Jam verò, illud, convenienter se habere subiectum secundum modum suæ naturæ, cum non stet in sola dispositione perfecti, ut dictum est; videndum est, ad quidnam disponat illud perfectum? & hoc Arist. dicit esse, Optimum: Dicit enim, *quod, Virtus sit dispositio perfecti ad Optimum.*

De quo ipso, Optimo, quæritur, quid sit? explicandoque, quid sit, istud Optimum, attingenda est.

TERTIA DEFINITIO Virtutis, ex S. Thomæ; nempe quod *Virtus sit ultimum potentia.* Quo principio utitur l. 2. q. 55. a. 1. ad 1. & a. 3. in Corpore & aliis locis. Ad quod enodandum.

SUPPONO 1. Doctrinam Arist. l. 1. de Cælo tex. 116. qui ponit, hæc verba: *Si igitur aliquis potest movere per stadia 100. aut levare pondus, semper ad plurimum dicimus, quasi diceret. Si detur aliquis habens tantum roboris, ut & conficere 100. stadia, & simul possit portare talenta 100. conficiendo stadia nonnisi centum, non facit hoc, quod plurimum potest, sed ad plurimum suæ potentia, scil. extendi potest; quia plurimum tum primum facit, cum utrumque facit.* Subdit Arist. *quamvis & partes, quæ infra sunt, possit, si & excessum, tanquam oporteat definiri potentiam ad finem excessus*, quasi dicat, qui potest minus, si possit adhuc plus, nondum per illud minus, potentia illius exceditur, neque venit ad finem, sed, ultra quod excedatur, jam potentia. Concluditque tex. 117. *Nihil autem, inquit, nos turbet, determinetur enim secundum excessus finem, id quod propriè posse dicitur.* quasi dicat: posito quod v. g. non possit aliquis portare ducenta, possit tamen portare 100. non finitur excessus per 60. sed nonnisi 100. quod 100. terminat excessum, tanquam terminus Aquæ; ita, ut incipiendo à post 100. jam sit excessus. Centumque est simul finis potentia: quia quod est finis, complectitur omne illud, quod potest potentia, adeoque est ultimum potentia.

SUPPONO 2. ex S. Thom. Quodnam sit istud ultimum potentia? quod ultimum, dicitur Virtus. Explicat id l. 2. q. 55. a. 1. ad 1. dicitque quod, quando virtus dicitur esse ultimum po-

ten-

potentia, virtus sumatur pro eo, ad quod est virtus. Quod ipsum, per eundem dupliciter accipitur: pro ipso, scilicet, obiecto virtutis; ad obiectum enim est virtus, & pro actu virtutis. Quare autem obiectum & actus sunt ultimum potentia? haec ratio assignari potest: quia sicut meta jaculatoria, est ultimum jaciendi, metam enim intendit; ita & attingentia obiecti, est ultimum potentia: potentia enim intendit obiectum. Et sicut, ultimum est, ultra quod nihil extenditur: sicut item finis est, quo possessio, cessat motus: ita, & obiectum est id, cuius habitus attingentia perfectâ, nihil ultra quaerit habitus, nec se ultra extendit. Actus etiam est ultimum potentia: quia omne ultimum praesupponit ante se alia, sique illa non praesupponeret, non esset ultimum, sed unum; & insuper, post se non supponit aliud: quia aliâs esset potius primum, vel intermedium, hocque ipso ultimum non esset. Porro, quando habetur unio ipsius virtutis animi cum potentia, non dum habet virtus ultimum sui; cum prius sit unire sese subiecto posterius illud disponere, sequitur, ut illud uniri virtuti, non sit ultimum ejusdem: disponere etiam non est ultimum virtutis, ut dictum supra: quia autem ultra actum non potest potentia; actus, erit ultimum potentia. Finge enim oculum non posse ulterius videre; sed omnes visiones eliciuisse, jam habet ultimum suae oculationis, estque perinde inutilis videndo, atque digitus auricularis.

SUPPONO 3. Quod ultimum potentia, & optimum potentia, sint idem: si enim ultimum potentia, non esset optimum, esset illi conveniens progressus ulterior, nempe ad perveniendum ad optimum: Optimum etiam debet esse ultimum: quia, si non esset ultimum, esset ulterior progressus in comparatione boni ultra superlativum. Quod insuper in hoc resolvitur: quia definitivè, Optimum est ultimum boni.

His suppositis

Textitur discursus. Virtus unione sui ad subiectum, faciendo illud perfectum, disponit illud ulterius: nempe ad ultimum potentia: h. e. complectens omne illud, quod potest subiectum cum illa potentia, ut dictum Suppos. 1. Hoc ipsum ultimum potentia, licet sit, & obiectum, est etiam & actus, ut dictum supposito secundo. Si actus est ultimum potentia, & subiecti informati illa virtute, sequitur, ut actus sit etiam Optimum potentia, ut dictum Supposito 3. Hoc autem explicandum fuit.

DEFINITIONE sumpta ex 7. Phys. non est contentus Vasq. l. 2. d. 7. 9. n. 4. & d. 84. num. 16, Cum quo

DICES 1. Arist. illic loqui, de robore & pulchritudine, non de definitione virtutis: nominèq; Optimi, intelligit ibidem Naturam.

RESPONDETUR. Loqui, illic Arist. de vir-

tute; pro exemplo autem non nisi, ponit robur: quia & hoc, est species virtutis, &, ad aliquid. Verba textus: *Virtus autem omnis & vitium eorum, quæ ad aliquid sunt*, quod exemplificans addit, *similiter autem* (en, particulam exemplificativam) *pulchritudo & robur*. Negatur item, per Ly optimum intelligere illic Aristotelem, naturam. Vel intelligit naturam eo modo, quo illam accipit S. Thom. definiendo virtutem per, *convenienter se habere secundum naturam*.

DICES 2. Unius una est definitio: hic autem tres definitiones posita.

RESPONDETUR. Esse tres hic definitiones diversas, quoad phrasim, non autem quoad formalitates explicativas: Omnes enim in hoc conveniunt, quod virtus sit principium perfectivum subiecti, in ordine ad actum.

DICES 3. Dantur virtutes potentia seu materiae, cui non competit habere actum. Ergo per ordinem ad actum, non definienda virtus. Rursus, illa definitio videtur competere naturæ, adeoque, non soli virtuti.

RESPONDETUR. Materiae non competere habere actum, qui sit motus efficientis, sed competit illi habere actum, qui sit exercitium potentia. Hic autem, Ly, actus; sumitur pro aliquo communi horum membrorum. Natura etiam non potest dici perfectio subiecti ipsiusmet praesuppositiva, cum sit potius ipsum subiectum. Jam autem virtus, praesupponit subiectum.

Talis ergo erit Categoria virtutis. Virtus, ut sic, sic sumpta, in quantum coincidit, cum vi, vel facultate; & sic trahi potest ad vitia, abusive & antiphrastice: licet enim omnis virtus sit vis; non tamen omnis vis, sine abusu & antiphrasi, dici potest virtus; consequenter, sumitur tunc virtus, ita latè ad abusivas illas locutiones, sicut sumitur ens commune ad entia, & non entia, seu negationes. Postea sequitur, virtus pressè sumpta, supra definita, quæ, in quæ membra dividatur, ostendit.

Punctum Difficultatis 2.

Quæ Divisio Virtutis ut sic?

Dividitur virtus, in virtutem materiae, & in virtutem formæ. Prior illa, est virtus, per S. Thom. ad esse, posterior, ad agere. Ratio hujus divisionis ex S. Th. 1. 2. q. 55. a. 2. in corpore ex habitis. Virtus importat quandam perfectionem potentia: &, cum duplex sit potentia, potentia ad esse, tenebit se ex parte materiae, quæ est ens in potentia: potentia autem agere, se tenet ex parte formæ, quæ est principium agendi, eo, quod unumquodque agat, in quantum est in actu. Nomine virtutis materiae, potest

est

est venire emanativitas quantitatis, & aliarum perfectionum.

Virtutes Formæ, possunt dividi in virtutes Physicas: & in virtutes intentionales. Prior illæ, sunt perfectiones formæ, in ordine ad actum Physicum. Posteriores sunt perfectiones, in ordine ad actum Intellectus, & Voluntatis.

Hinc Virtutes Intentionales dividuntur in Intellectuales & Morales; illæ perficiunt Intellectum, hæ voluntatem. Virtutes intellectuales, præter divisionem in Naturales & Supernaturales, dividuntur in Speculativas, & Practicas. Speculativæ sunt, Intellectus, Sapientia, Scientia. Practicæ autem sunt, Prudentia & Ars, quamvis etiam Prudentia soleat numerari, inter virtutes voluntatis reductivè & finaliter, seu, ut loquitur S. Thom. ibid. q. 58. a. 3. ad 1. *Licet prudentia, secundum essentiam suam sit intellectualis virtus: secundum tamen materiam, convenit cum moralibus virtutibus: est enim recta ratio agibilium.*

RATIO. Divisionis harum virtutum intellectualium, deducitur ex S. Thom. 1. 2. q. 56. a. 2. in (.). Cum, ut sic, virtus, sit perfectio potentie in ordine ad actum, etiam virtus intellectus illud erit, quod est perfectio intellectivæ, in ordine ad actum. Quia verò intellectus est, qui versatur circa verum; hinc, quod erit perfectio intellectivæ in ordine ad verandum circa verum, erit perfectio intellectivæ in ordine ad actum illius. Verum autem ipsum, dupliciter considerari potest, in quantum est per se ipsum notum, & in quantum notum, per aliud. Virtus versans circa verum, per se ipsum notum, est intellectus, seu habitus primorum principiorum. Vel ob hanc proportionem: quia sicut omnes actus intellectus, pendent elicitive ab intellectu; ita omnes Conclusiones à primis principiis, tanquam motivis illuminativis, & unde fit deductio. Si autem, sit Verum notum per aliud, notificatio illa erit notificatio per causam, h. e. per principium influens in illam notitiam motive, quod ipsum esse notum per aliud, tanquam, per causam, dupliciter adhuc fieri potest, vel, per causam altissimam, & hoc erit Sapientia; vel, per causam, quæ sit quidem ultima, sed nonnisi in aliquo genere, & hoc erit, Scientia. Quia autem intellectus, non tantum sistit in speculatione veri, sed etiam se extendit ad praxim, indigebit complente se perfectione ad actus etiam practicos. Cumque ad praxim descendatur, vel faciendum, vel agendo, de quorum distinctione alibi, ad faciendum, dirigit quidem ars, quæ definitivè per S. Th. 1. 2. q. 57. a. 3. *est Ratio recta aliorum operum faciendorum: & Prudentia insuper erit necessaria, quæ definitivè est, recta ratio agibilium.*

Quod attinet ad Virtutes voluntatis perfectivas voluntatis, in ordine ad actum moralem: eas alia phrasi describit Arist. 2. Eth. cap. 2. *Vir-*

tus est habitus electivus in mediocritate, quantum ad nos, consistens. Et, hinc oritur divisio virtutis, spectantis medium rei, & medium rationis, de quo aliàs.

Sed jam, sub finem est necesse, totius quaternarii numeri virtutum moralium, rationem reddere. Quia habet S. Thom. 1. 2. q. 61. a. 2. in Corpore: quam placet ipsis terminis S. Thom. ponere: *Numerus aliquorum accipi potest, aut secundum principia formalia, aut secundum subiecta, & utroq. modo inveniuntur quatuor virtutes Cardinales. Principium enim formale virtutis, de qua nunc loquimur, est rationis bonum, quod quidem dupliciter potest considerari. Vno modo, secundum quod in ipsa consideratione rationis consistit, & sic, erit una virtus principalis, quæ dicitur, Prudentia. Alio modo, secundum quod circa aliquid ponitur rationis ordo, & hoc, vel circa operationes; & sic est Iustitia, vel circa passiones. & sic necesse est esse duas virtutes: ordinem enim rationis necesse est ponere circa passiones considerata repugnantia ipsarum ad rationem, quæ quidem potest esse dupliciter. Vno modo, secundum quod passio impellit ad aliquid contrarium rationi, & sic est necesse, quod passio reprimatur, & ab hoc denominatur, Temperantia. Alio modo, secundum quod passio retrahit ab eo, quod ratio dicat: sicut timor periculorum vel laborum, & sic necesse est, quod homo firmetur in eo quod est rationis, ne recedat, & ab hoc denominatur Fortitudo, & similiter secundum subiecta idem numerus invenitur. Quadruplex enim invenitur subiectum huius virtutis, de qua nunc loquimur, scilicet, rationale per essentiam, quod prudentia perficit, & rationale per participationem, quod dividitur in tria; id est, in voluntatem, quæ est subiectum Iustitiæ; & in concupiscibilem, quæ est subiectum Temperantiæ, & in irascibilem, quæ est subiectum Fortitudinis.*

Præter autem has Divisiones Virtutis, sunt aliæ, sed minus necessariae: in virtutem veram, & virtutem fictam. *Jam sit*

Punctum Difficultatis 3.

Proponitur, & probatur Conclusio.

DICENDUM est 1. *Iustitiam esse Virtutem.*
PROBATUR 1. Auc. Arist. qui 5. Eth. c. 1. sic ait: *Atque hoc quidem Iustitia virtus perfecta est, non absoluto tamen, sed ad alterum. Quo termino, non negat Iustitiam esse virtutem, simpliciter: sed dicit, esse virtutem, quæ non sistit in solo ordine ad subiectum suum, ejusque dispositione bona, sed respicit alium. Unde inferius subdit: Ac perfecta quidem maximè est: quia perfecta est virtutis usus perfecta autem: quia, qui eam habet non solum secum, sed cum altero etiam, virtute, uti potest.* Idem docet S. Thom. 2. 2. q. 58. a. 4.

PROBATUR 2. Ratione S. Thom. Quod facit humanas operationes bonas & rectas, est Virtus: ut colligere est ex definitione Virtutis; sed Iustitia facit humanas operationes bonas & rectas.

rectas. Quod ipsum probatur, tam quoad Majorem quam, quoad Minorem. Quod reddit actum attingentē regulam rationis, secundum quam actus humani rectificantur; est virtus. Sed Justitia est talis: dicitur enim ratio suum cuique tribuendum &c. similia, quæ omnia spectant ad Justitiam.

PROBATUR 3. Vera est hæc universalis. Omnis perfectio subjecti in ordine ad actum, est virtus: est enim definitio, quæ convenit omni. Ergo vera & hæc, particularis. Aliqua perfectio subjecti, in ordine ad actum, est virtus. Sed Justitia, est aliqua perfectio subjecti in ordine ad actum. Ergo est virtus. Subsumpt. Antec. probatur Perfectio subjecti, in ordine ad actum, qui est ad alterum, reddit unicuique quod suum est. Subsumo. Sed Justitia est redditiva unicuique quod suum est. Ergo Justitia est perfectio subjecti in ordine ad actum, qui est ad alterum. Prima propositio, probatur. Si illa non esset vera, deberet ex regulis de Contradictoriis. Contradictoria illius esse vera, nempe, perfectio subjecti in ordine ad actum, qui est ad alterum, non reddit unicuique quod suum est: hoc autem dici non potest quia aliis furari esset bonum. Et sic ut conjunctio contradictoriorum in intellectu, est quid absonissimum: ita, & conjunctio eorundem in moralibus, est mala, secundum proportionem cum intellectu alibus. Si autem furtum esset bonum, esset talis conjunctio: nam haberet aliquis alienum, ut proprium, cum non sit proprium. Minor illa principalis, probatur, ipsa suppositione. Quæstionis: de taliter enim sumpta justitia loquimur, quæ sit redditiva unicuique quod suum est.

OBJICITUR 1. Nullus est virtuosus per necessitatem. Omnis Justus, est virtuosus per necessitatem. Ergo nullus Justus est virtuosus. Ergo, neque justitia faciens justum, erit virtus. Minor probatur: quia alienum v.g. reddere est necesse, punire item malos, est necesse, &c. similia.

RESPONDETUR. Necessitatem coactivam, quæ excludit lubentiam agentis, & in ordine ad meritum, libertatem destruere rationem virtutis, sed non necessitatem quam dicit hoc principium ad hos suos actus. Explicatur distinctio. Non omnis necessitas destruit rationem virtutis. Nam, cum aliquis exercet actum virtutis, necesse est, ut illum exerceat ex suppositione, & tamen tunc, vel maxime virtuosus est; debetque omnino dari aliqua virtus, quæ tamen necessitatur ad suos actus, v.g. liberalitas ad faciendas moderatas distributiones gratuito de proprio, & tamen, ut supponitur, hoc virtutis est. Quia autem necessitas, quæ habetur in virtute justitiæ, non adfert destructionem potentiæ proximæ ad utrumlibet non adfert coactionem &c. ideo hæc necessitas, nec destruet rationem Virtutis.

OBJICITUR 2. Quod non compatitur secum alias virtutes, non est virtus. Justitia non compatitur secum alias virtutes: quia restitutio bonorum, non compatitur secum virtutem paupertatis: nam vult esse habentem unde reddat, &c. similia.

RESPONSUM est ad similem objectionem in materia de Pœnitentiæ virtute. Quod omnes virtutes compatiuntur se, ratione sui; licet non compatiuntur se omnes ratione extremorum: h.e. cum utrumque extremum actione honesta exerceri potest. Unde virtus justitiæ & paupertatis, compatiuntur se ratione sui, sed non compatiuntur se ratione extremorum: nam hoc, quod est habere, & ex habito dare, est extremum, ad quod attendit justitia. Jam autem extremum ad quod attendit paupertas, est non habere (supple proprium) nec ex habito dare. An autem Religiosus teneatur ad restitutionem de acceptis in seculo? de hoc, in materiamorali.

OBJICITUR 3. Virtus non potest supponere peccatum: debet enim esse bona, si bona, ex integra causa, si ex integra causa, non debet supponere malum. Jam autem Justitia saltem reformativa, supponit peccatum.

RESPONDETUR. Quod virtus supponere possit peccatum, tanquam abolendum, & destruendum: licet, non supponat peccatum tanquam aliquid à se intentum, sed de his fusiùs in materia de pœnit.

DICENDUM 2. *Justitiam esse virtutem moralem.*

PROBATUR 1. Virtus, quæ ponit actiones voluntatis honestas, ut notum est, ex definitione virtutis moralis, est, virtus moralis. Sed Justitia ponit actiones voluntatis honestas: quia ponit actionem voluntatis de servando Jure indemni aliis, ponendaque æqualitate, &c. nemo enim sola cognitione debiti reddendi, fit justus. Ergo.

CONFIRMATUR insuper. Virtus respiciens bonum, est virtus voluntatis. Unde etiam virtutes respicientes verum, dicuntur esse virtutes intellectus. Quod utrumque in hoc fundatur. Quia virtutes, sunt perfectio potentiarum: sed, non essent perfectio potentiarum, si virtutes respicientes bonum, non essent virtutes voluntatis, & respicientes verum, non essent virtutes intellectus.

Quod ipsum probatur. Illud non potest esse virtus, & perfectio alicujus potentiæ, quod illam non juvat habendo se circa suum objectum. Et, sicut non juvatur, oculus speciebus audibilibus, vel sono: quia hæc non juvant oculum ad habendum se recte circa suum objectum, ita nec virtus juvaret potentiam, nec esset ejus perfectio: nisi participaret de objecto illius potentiæ. Sed Justitia respicit bonum. Quod ipsum probatur. Quia speciem boni respicere, est respicere bonum. Quod ipsum probatur. Quia

ex una

ex una parte virtus potentiae, non debet habere potentiae rationali aequale objectum. Hinc, non nisi scientia, ut sic, vel potius aggregatum omnium scientiarum, & noticiarum respicit intelligibile, vel verum, ut sic, quod respicit potentia intellectiva, sed particulares scientiae, & speciales notitiae respiciunt certum verum. Quod si virtus potentiae, non respicit sub eadem universalitate objectum, sub qua respicit potentia, etiam virtus iustitiae non debet respicere bonum, sub ea universalitate, sub qua respicit ipsa voluntas: sed sufficit, quod respiciat speciem boni. Ex alia parte, quod, respicere speciem boni: sit respicere bonum, inde probatur: quia de illa specie boni, vera est praedicatio, quod sit bonum; aliàs non esset species boni. Ergo respicere speciem boni, est respicere bonum. Sed iustitia respicit speciem boni: quod probatur: quia respicit, ut infra probabitur, honestatem aequalitatis ad jus alienum. Ergo respicit speciem boni, est etiam honestum. Si autem respicit iustitia bonum, & est virtus voluntatis, erit virtus moralis; hæc enim hic pro eodem sumuntur.

PROBATUR 2. Virtutes, necessariae sunt ad perficiendas potentias animæ. Unde illud Ethicorum, de creaturis dictum: *Nemo naturâ suâ habet virtutes*. Experientiaque docet, virtutes agendo acquiri; deberemusque omnes esse æquales virtute, si illas cum natura haberemus. Neque enim defectus virtutum, posset rejici in dispositionem & organorum ineptitudinem: experimur enim similes complexionem, dissimiles virtute: & eandem complexionem olim bonam, ita depravari, ut deterrimam. Sed si iustitia non esset virtus voluntatis, non perficerentur potentiae animæ, quod ipsum probatur: Ponamus concupiscibilem & irascibilem, esse distinctos realiter appetitus (nam indistinctio non officit, ne multiplicentur habitus intellectus, utpote potentiae indistinctae ab anima) tunc voluntas ipsa rationalis non haberet suam perfectionem, nisi ponatur esse illius virtus iustitia. Assumptum probatur: quia actus hic, qui dicit, *volo reddere alienum*, non est actus irascibilis potentiae, quia hæc extenditur ad circumstantiam maliamovendi: Neque enim actus illius principium est potentia concupiscibilis: quia hæc ordinatur ad bonum delectabile acquirendum, quale non est objectum illius redditionis, per se loquendo. Ergo ille actus spectat ad voluntatem rationalem, secundum se spectatam. Ergo iustitia debet esse virtus voluntatis, quâ talis, utpote perfectio ita dictantis voluntatis.

PROBATUR 3. citata Aug. S. Th. I. 2. q. 69. a. 2. & Arist. 5. Eth. c. 2. *Iustitia, ait, est quâ iustus dicitur iusti, operator ex electione*. Certè autem electio voluntatis est.

OBJICITUR 1. Nemo potest esse iustus per actum voluntatis, nisi prævio dictamine de honestate aequalitatis. Ergo iustitia complectitur in se perfectionem illam dictandi, adeoque erit virtus, quâ intellectus, quâ voluntatis.

RESPONDETUR. Imprimis, Argumentum multum probare: probat enim, nullam esse virtutem, quâ sit virtus, non nisi voluntatis, cum unaquæque requiratur præcognitum.

Directè autem. Concesso Anteced. Dist. Conf. Ergo iustitia complectitur in se vim illam dictandi, tanquam quid necessariò prærequisitum, applicansque objectum voluntati. Concedo Conseq. complectitur in se vim illam tanquam rationem suam, saltem partialiter formalem. Nego Conseq. Illa enim ratio saltem partialiter formalis, est alicujus virtutis, quâ sola habitâ, jam partialiter habetur virtus. Illo autem dictamine posito, nondum habetur partialiter ratio formalis iustitiae: Hæc enim non potest esse, quid commune injusto: cum tamen illa vis dictandi, etiam in injusto, quâ tali, reperitur: si enim non haberet dictamen de honestate iustitiae, per actum humanum, non esset injustus.

OBJICITUR 2. ex Buridano, apud Valent. disp. 5. q. 2. §. 4. Passiones appetitus sensitivi impediunt, quominus exerceatur opus iustitiae, ut immoderata cupiditas pecuniarum, ira erga creditorem. Ergo, ut superet omnes difficultates, ponenda erit iustitia, etiam in appetitu sensitivo.

RESPONDET Valent. Quod, ad virtutem pertineat quidem, superare difficultates ortas ratione materiae, huic virtuti debite, sed non ratione materiae aliis virtutibus debite; aliàs, si ad unamquamque virtutem spectabit superare quascunque difficultates ratione materiae, non dabitur jam locus aliis virtutibus, nec jam dabitur virtus specialiter opponibilis avaritiae, quæ pecunias appetit, &c. similia.

RESPONDETUR 2. Dupliciter potest considerari, quod ponatur virtus Iustitiae in potentia sensitiva. Primo, per modum occasionis imperandi iustitiam. Et taliter poni potest, etiam in appetitu sensitivo: Nam & passio sensitiva potest dare occasionem, ut imperetur formalis actus iustitiae vel injustitiae. Secundo, quoad ipsum formale exercitium v.g. iustitiae; sit in ipsa & ab ipsa potentia sensitiva: & sic, non potest poni iustitia in potentia sensitiva: quia actus iustitiae formalis, respicit objectum formale iustitiae; objectum autem formale iustitiae, excedit potentiam sensitivam: illa enim respicit coloratum, odorabile, tangibile, &c. Iustitia autem & honestas illius, nihil horum est. Quod si objectum formale iustitiae, potentia sensitiva attingere non potest, neque illius capax

erit.

DIFFI-

DIFFICULTAS II.

An Iustitia sit virtus ad alterum?

DICENDUM est, *iustitiam esse virtutem ad alterum*. Est sententia communis apud Tamer. d. 4. q. 2. n. 4. Lugo d. 1. n. 19. Dicast. d. 1. dub. 1.

PROBATUR 1. Auct. Arist. qui 5. Eth. c. 1. sic ait: *Ac perfecta quidem maxime est; (supple iustitia) quia perfecta virtutis est usus; perfecta autem, quia qui eam habet, non solum secum, sed etiam cum altero, virtute uti potest.* Et inferius: *Ob id quoque ipsum, Iustitia sola ex omnibus virtutibus esse alterum bonum videtur.* Accedit S. Th. q. 58. a. 2.

PROBATUR 2. Ratione S. Thom. cit. Virtus, cuius obiectum est ad alterum, & ipsa est ad alterum: Obiectum enim ipsum formale, ex eo quod formale sit, specificat & format virtutem, ut Inductio ostendit. Iustitiæ autem obiectum formale, est ad alterum, quod probatur: quia formale iustitiæ, est æqualitas, hæc autem est ad alterum: *Nihil enim est sibi æquale, sed alteri, inquit S. Thom.* Et certè, si æqualitas non esset ad alterum, relatio non esset ad aliud: æqualitas enim, est etiam quædam species relationis.

PROBATUR 3. Falsa est hæc universalis. Nulla virtus est ad alterum. Ergo, vera hæc contradictoria. Aliqua virtus est ad alterum. Sed hæc non est alia, nisi iustitia. Ergo. Falsitas universalis negativæ per hoc probatur: quia falsa est hæc universalis. Nullum vitium est ad alterum, aliàs occidere alium, non esset vitium: voluntasq; illa, utpote specificata ad alterum, in volente, non esset mala: quia malitia, quæ deberet esse ex ad alterum, nulla est, sed non nisi occidere seipsum, malum foret. Ergo & illa alia falsa est. Nulla virtus est ad alterum: aliàs daretur vitium, cui nulla virtus opponere se posset, hocque ipso, illud vitium non esset vitium: quia necessarium, utpote, cui nulla virtus sit opponibilis: sicut enim vitio gulæ, non opponitur liberalitas, nec fortitudo: quia malitiæ gulæ non est opposita proportionatè bonitas libertatis, & fortitudinis: ita nec vitio ad alterum, opponetur quidquam: si non ponatur bonitas ad alterum, opposita proportionatè malitiæ ad alterum.

Rursus. Si vera est illa universalis; Nulla virtus est ad alterum, etiam vera hæc deberet esse: Nulla operatio bona, est ad alterum: consequenter, nemo alteri bene vult, donat, accipit, &c. Seq. probatur: quia daretur, actio sine principio.

Confir. Operatio aliqua ad alterum, vel potest fieri bene vel male, vel non potest: si non potest. Contra erit. Si enim id habent aliquæ operationes, cur non & illa ad alterum: essetq; vel essentialiter bona, si nunquam posset fieri mala, adeoq; vel maxime virtuosa: consequenter dabitur virtus vel exinde ad alterum: quia maxima perfectio, divinæq; similis est, non posse

esse malum. Vel certè esset operatio talis, quæ non posset alia boni, nisi illa essentialiter mala: hocq; ipso non mala, ad eum modum, quo si circa obiectum bonum, quod est Deus, non posset fieri essentialiter, alia actio, quam odium Dei: hoc ipso, odium Dei, non esset malum: quis autem dicit nullam operationem malam esse? quod si operatio ad alterum, potest bene vel malè fieri, hoc ipso dabitur virtus determinans, ut non nisi bene fiat.

Neq; valet, si, dicas, illam actionem ad alterum, esse essentialiter indifferentem, h. e. de cujus ratione sit neque esse bonam, neq; unquam esse malam: quia si alia indifferentes actiones non sunt tales, cur hæc una, quæ est ad alterum, erit talis? Deinde & esset illa actio essentialiter indifferens, & non esset; esset, ut supponitur, non esset autem: quia hoc non potest dici essentialiter indifferens, quod non est ad utrumlibet, sed est ad neutrumlibet. Est autem ad neutrumlibet, quod non potest melius esse, non potest esse bonum &c. pone enim indifferentiam voluntatis secundum quam v. g. non possit unquam velle deambulare; nec possit unquam velle, non deambulare; quæ erit hæc illius indifferentia? ita & in præsentia. Dicamq; etiam lapidem esse indifferentem essentialiter ad motum: quia essentialiter est illi, non posse velle movere; & non posse se nolle movere.

Posito ergo, quod aliqua virtus sit ad alterum. Probatur, hanc non esse aliã, nisi iustitiam. Tum quia, quæcunq; alia virtutes ostendentur, quæ sunt ad alium, sunt species, quamvis non rigoroze iustitiæ, qualis est Pietas, Religio &c. Tum quia. Prudentia, non est ad alterum, sed est in bonum dirigentis se; licet ex consequenti redundet in bonum alius. Virtutes etiam concupiscibilis, non sunt ad alterum, sed ad refrenandam concupiscentiam concupiscentis. Idemque descendit de virtutibus irascibilis. Ergo sola, saltem ex cardinalibus virtutibus, iustitia, erit ad alterum. Tum quia, nulla alia virtus in sua ratione formali importat clarè, & distinctè speciem relationis ab Arist. agnitam, qui præter Unitatem & Actionem, ponit etiã Æqualitatem.

OBJECIT sibi 1. Dicastillo. Qui retinet suum jus illud defendendo, vendicando proprium, ab alio possessum desiderando sibi solvi, &c. similia, iustè dicitur agere, & tamen hæc iustitia non est ad alterum. Ergo iustitia non est virtus ad alterum. Respondet Dicast. cit. num. 7. Talem iustè agere, non propter actum positivum conservandi jus; sed propter actum negativum non accipiendi aliquid ex rebus alterius: ideo enim, qui res suas defendit, dicitur iustè, agere: quia nihil accipit de alieno: & non violat jus alterius.

Hæc Responsio NON SATISFACIT. Quia, in communi æstimatione, & usu dicendi, non solum dicitur iustè aliquis agere: quia vindicando res suas, non accipit de alieno: sed etiam

R. P.
TH. MLOD
ZIAŁOWSKI
Tom 3. et 4.
D. VI
6

sub hac formalitate, quia proprium eliberat; debuisseque ratio reddi, cur actus ipse ille positivus, iustitialis non sit, & quidem, ratio, quæ non petat principium. *Hinc*

RESPONDET 2. aliter Lugo cit. n. 20. Non esse in creditore actum iustitiæ propriæ, & rigoroſe, si desideret, ut solvat illi debitor: sicut nec ideo sum gratus, quia desidero aliquem esse mihi gratum: nec ideo sum liberalis, quia desidero te erga me liberalem. Nam licet possim desiderare tibi hos actus, ex affectu ad honestatem objectivam illarum virtutum, illud tamen objectum non refundet honestatem propriam gratitudinis, & liberalitatis in quemlibet actum, quem terminat, sed solum in illum honestatem. Sic etiam, ille est iustus, qui vult ipse non violare jus alienum, non qui vult, alium non violare jus alienum: quæ differentia ex parte objecti sufficit ad hoc, ut illi duo affectus in ratione virtutis, & in genere moris, differant. De quo eodem puncto ita discurrat. d. 3. de Pœnitent. n. 30. Quod specie differre, sit notabiliter differre: potest tamen contingere, ut, quæ notabiliter differunt in ordine ad aliquem finem, nihilominus ad aliam considerationem, non differant notabiliter. Et ita, voluntas furandi argentum, propter bonitatem argenti, differt physicè à voluntate furandi aurum propter bonitatem auri; & tamen illæ duæ voluntates non differunt specie Theologica. Simile quid accidit in virtutibus: quia duæ honestates objectivæ castitatis alienæ & propriæ, non differunt specie Physica: quia finis & motivum utriusque, est idem; differunt tamen specie morali: in hac enim consideratione multum differt, Velle me esse castum, &, velle, quod alii sint casti.

Hæc Responsio. NON SATISFACIT. Quia, præter infra dicenda, quæ contra illam applicari poterunt, non probat aliqua, quæ probanda fuerunt. Nego enim, quod actus elicited propter honestatem propriam alicujus virtutis, non deriver suam honestatem in illum actum, nisi quis velit, sibi non nisi, illam honestatem. Nego item, quod differentia ex parte subjecti sufficiat ad hoc ut illi duo affectus in genere moris differant. Nego item, quod, in actionibus virtutum, species eadem Physica virtutum, non sit species Moralis: nam in virtutibus, species morales indistinguitur à specie Physica motivi: quæ enim est species morales, nisi honestas motivi morales? motivum autem ipsum, nihil aliud est, præter ipsum specificativum Physicum virtutis, vel vitii.

Exemplum autem illud, quod adfert, de voluntate furandi aurum, vel argentum, non convenit. Nam Physica ratio auri, vel argenti, non ingreditur Physicam rationem motivi, quæ Physica illa ratio, constituit actum moralem: sed per accidens se ad hoc habet. Jam autem, si

mihi, sive alteri, propter hanc in specie Physicam honestatem virtutis, aliquid velim, in quantum illa ingreditur moralitatem, tunc jam illa species honestatis, per se ingreditur illam virtutem, utpote motivum per se intentum.

Ut huic difficultati satisfiat, alias etiam in materia de Pœnitentia tractata, ubi quæritur, an etiam peccata aliena sint materiale pœnitentiæ objectum.

SUPPONO 1. hoc, quod est desiderare sibi solvi à debitore, &c. similia; in quibuscunque aliis virtutibus, contingere potest imprimis, accipiendo virtutis alicujus motivum formale, non nisi pro suo materiali, desiderando æqualitatem iustitiam, propter commodum suæ fortunæ, ditationis, sufficientiæ sumptuum ad tractationem, ne irrideatur tanquam contemptui habitus per denegatam solutionem, &c. similia. Eo casu, desiderium illius solutionis, non est actus iustitiæ. Ratio. Quia nihil in ratione actus iustitiæ constituitur sine formali iustitiæ; sed tunc non haberet formale iustitiæ: hoc enim est formale, quod pro ratione ultimata actus, hic & nunc reddi potest: jam autem hic & nunc æqualitas non potest reddi pro tali ratione, sed potius v.g. sufficientiæ sumptus ad tractationem.

Deinde, quando assumitur formale alicujus virtutis non nisi pro materiali, restringiturque per ulterius aliquid: videtur intercedere tacita aliqua refutatio prioris. Unde qui attendit non nisi sufficientiam sumptuum ad tractationem, etiam si sciret nunquam sibi reddendum, sed quia non reddendum est, ideo se habiturum sufficientiam sumptuum ad tractationem, alioquo alio, illos sumptus suppeditante, ideo, quia alius non reddidit, bene esset contentus; quod est, non attendere ad æqualitatem iustitiam, quæ talem. Denique quando rectitudo Logica restringitur per hoc, quia directivè & scientificè conducit ad rectitudinem moralem, quæ talem, evadit ille actus non Logicus, sed Ethicus. In quantum autem, hæc ipsa rectitudo moralis restringitur per rationem entis, evadit objectum Metaphysicæ. Ergo etiam æqualitas iustitialis restringatur per aliud motivum, non erit adhuc tunc actus iustitiæ.

SUPPONO 2. Hoc, quod est desiderare sibi solvi à debitore, potest etiam fieri ex motivo formali iustitiæ; ita, ut ultimo hic & nunc vestiat & forme actum, honestas æqualitatis iustitialis, & hic actus spectabit ad virtutem iustitiæ, idemque proportionaliter dicendum de aliis virtutibus, vel vitiis. Ratio. Tum quia. Actus vestitus consideratione entis, quæ entis, spectat ad Metaphysicam, nec potest non spectare: nec est illic distinguere, rationem Metaphysici, à ratione Scientis. Actus item vestitus consideratione recti Logicè, est non nisi Logicus. Ergo & actus virtutum moralium, erunt actus illarum virtutum, quarum formali vestiuntur.

Spe-

Specificatioq; Physica à motivo desumpta, in-
trante tamen cancellos virtutis, vel vitii, non
discernitur à ratione moralis virtutis. Tum
quia. Deberent multiplicari habitus sine ne-
cessitate, ut alius sit, qui desiderat æqualitatem
in alio iustitiam, & alius, qui desiderat in se.
Tum quia. Ad rationem formalem talis actus,
non aliud requiritur, nisi actus, & tale, motivum
formale. Et, hoc probat inductio in omnibus
actibus, sine disputatione, talibus. Resolvitur
que in illud principium: quia effectus formalis,
nihil aliud est, nisi subjectum capax illius forme,
& forma unita. Hic autem subjectum, quod est
capax illius motivi, est actus humanus, & forma,
est ipsum formale, seu motivum. Ergo resul-
tare debet talis actus formaliter. Tum quia.
Si quid obesset, quominus ille actus, quo credi-
tor desiderat sibi solvi à debitore, foret iustitia-
lis, id obesset: quia non esset ad alterum, sed
esset ad alterum. Quod probatur? quia ille as-
sumens honestatem æqualitatis iustitialis, hoc
ipso vult innexa illi æqualitati, adeoque refu-
tat virtualiter omnia illi contraria, & ample-
ctitur innexa: consequenter, amplectitur es-
sentiale illius, adeoque alteritatem: est enim im-
possibile velle essentiam alicujus, & nolle illius
essentiam essentialia; adeoque nolle alteritatem
innexam iustitiæ. Unde virtualiter hic inter-
cedit actus. Volo solutionem debiti, non quia
debitum meum est; sed, quia est debitum: ita,
ut, si per impossibile, ego desiderans distingue-
rer à me creditore, vellem nihilominus illi sa-
tis fieri; hæcque alteritas posset appellari, alteri-
tas æquivalens, & moralis.

Quia tamen urgeri posset: Quod talis alte-
ritas, non sit ad iustitiam sufficiens, hinc aliter
illa salvari posset. Nempe, quia actio ab illo
desiderata, dicit alteritatem sufficientem: im-
portat enim actum solutionis ponendum à cre-
ditore, in quo objecto est sufficiens alteritas,
non quidem alteritas desiderantis, sed alteritas
inclusa in objecto desiderato. Tum quia, ut di-
ctum in materia de Pœnitentia. Possum bene
detestari peccatum alienum, ex motivo Pœni-
tentia; ita, ut ille actus dicatur esse virtutis Pœ-
nitentia;. Ergo & desiderare possum ex moti-
vo iustitiæ, ut alius sit iustus, ita, ut actus ille, sit
actus iustitiæ. Et, certè, si non esset hic actus
iustitiæ, vel maximè esset actus virtutis econo-
miæ, vel amoris rationabilis sui; quod non
potest esse: quia motivum illius actus nempe
æqualitas, non est motivum amoris sui.

SUPPONO 3. Distinctas esse has propositio-
nes. Desiderans sibi fieri solutionem ex moti-
vo æqualitatis, facit actum virtutis iustitiæ; &
alia hæc Propositio. Desiderans sibi fieri solu-
tionem, est sibi iustus. Prior propositio non
plus vult, quam actum esse elicatum ex motivo
iustitiæ; posterior autem requirit alteritatem
iuris, & obligationis; nemo autem sibi ipsi ob-

ligatur. Et sicut, dum Paulus vult à Petro sa-
tis fieri Andreæ, non est iustus Andreæ Paulus,
quamvis inter Paulum & Andreæ intercedat
alteritas, quæ ad iustitiam requiritur; sive illa
alteritas sit naturarum, sive suppositorum: ex eo
quia non intercedit alteritas juris & obligationis.
Sic, nec in præsentia, desiderans solutionem sibi
fieri, erit sibi iustus. Ex quo ulterius deduces,
eum, qui sibi desiderat fieri gratitudinem, idque
ex motivo præciso virtutis gratitudinis, non esse
tamen eum sibi gratum: quia nec sibi est obli-
gatus. Et sic de cæteris quibuscunque virtu-
tibus.

Quod ipsum ulterius in hoc fundatur. Quia
tales denominationes, sunt denominationes ad
placitum, poteruntque adstringi, ut non denomi-
nent, nisi posita alteritate, fundata in iure & ob-
ligatione, quæ, quia non intercedit, dum ali-
quis vult sibi fieri gratitudinem, solutionem,
&c. fit, ut non debeat dici gratus, iustus, &c.
Et, sicut non dicitur, solvens debitor, qui ha-
bet voluntatem solvendi, eo quod solvens, sup-
ponat ex usu humano, pro actuali exhibitione
debiti; Sic nec vocabitur iustus, qui sibi ipsi
ex motivo iustitiæ desiderat fieri solutionem.

His ergo suppositis.

RESPONDETUR 3. Desiderantem sibi solvi,
iustè id agere, si faciat ex motivo præciso æqua-
litatis, ut dixi supposito secundo; non tamen, si
faciat ex alio motivo, ut dixi supposito primo;
diceturque iustè agere, hoc est, ponere ex mo-
tivo iustitiæ actum. Sed non dicetur iustè age-
re h. e. esse sibi ipsi iustus, ut dixi supposito ter-
tio. Et tunc ille actus, non erit quidem ad al-
terum, alteritate, quæ dicatur ille sibi ipsi esse
iustus; erit tamen ad alterum, alteritate æqui-
valenti & morali. Vel si hac non sit conten-
tus, erit ille actus ad alterum, alteritate inclusa
in objecto desiderato.

Quare autem non debeat dici ebriosus, quod
sit temperans, etiam si velit alium sobrium, di-
ctum in materia de Pœnitentia. Et certè,
etiam in linea iustitiæ, dantur denominationes
sine alteritate formali, si cætera adsint: deno-
minatur enim aliquis iustè accipiens, non tamen
accipiendo suum, iustus: deficiente, scilicet, ob-
ligatione, &c. Et, aliquis sibi indulgens, facit
actum internum virtutis mortificationis; si ho-
nestate macerationis sui moveatur; licet non
denominetur mortificatus; ita & in præsentia:
arguendo, scilicet à magis noto ad ignotius, & con-
troversum.

Expediit etiam dici posset, talem actum
esse revocabiliter, & reductivè non nisi spectan-
tem ad iustitiam, licet in aliquo deficiat, osten-
diturque ideo hæc alteritas aliqualis, ut ostenda-
tur revocabilitas ad formale iustitiæ.

INSTARI potest contra hanc Responsio-
nem. Si quis, aliquid sibi optet, est sui amans.
Si quis etiam optet alteri; est etiam amans. Er-

go, universaliter, idem habitus; charitatis, vult & sibi, & alteri bene. Ergo, eadem virtus iustitiæ, circa jus proprium, & alienum versari potest.

RESPOND. Hanc Instantiam tria posse intendere. Imprimis, quod aliquis debeat dici iustus erga se, sicut & amans sui: & hoc negandum est. Ratio, quia denominatio iusti, ex usu & acceptatione humana, fundata in hoc, quod etiam debeat esse virtus ad alterum quā talem, exigit, ut non cadat in eum solum, qui elicit actum iustitiæ, sed in eum, qui habet alteritatem debiti; nemo autem sibi ipsi debet. Supponitur autem qui iustus alteri est, supponitur, inquam, obligatus iustitiam; ita, ut si non satisfaciatur, committatur iniuria. Nemo autem sibi obligatur, vel iniustus sibi esse potest. Secundo, potest intendere, quod idem habitus principietur amore sui, & aliorum, adeoque, quod idem habitus principietur desiderio solvendi sibi, & ipsam solutionem, modo fiat utrumque ex eodem motivo; & sic huic Instantiæ debet concedi totum. Denique hæc Instantia intendere hoc potest; quod jus proprium sufficienter formet virtutem iustitiæ, & versans circa jus proprium, dicatur sibi iustus; & hoc falsum est, & propter usum vocis, & propter defectum illius juris in obligando, eodem, qui habet jus; cum, si illum obligaret, non jam jus, sed debitum illius esset.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

OBJICIT sibi secundò Lugo. Petrus potest petere, ut occidatur à Paulo, quæ petitio, est contra iustitiam: quia etiam illius impletio, est contra iustitiam; hinc suasio etiam occisionis, posita in illa petitione, erit contra iustitiam, & tamen, non contra alterum. Ergo apparet iustitiam non esse virtutem universaliter ad alterum. Item v.g. potest maritus cedere jure suo, & tamen id faceret contra iustitiam: quia, & peccatum illud erit contra iustitiam, & tamen cessio illa, non est peccatum ad alterum. Ergo iustitia non est virtus ad alterum.

RESPONDETUR. Jus ad vitam & conjugem, duplex esse. Quoddam privatum, & hoc cedit Petrus, & maritus, neque tunc peccabitur contra hoc jus, ut post Lessium, docet Lugo citatus n. 19. Secundum jus est publicum, & ita Respublica habet jus in vitam privatorum, non solum auferendam, sed etiam conservandam, habet item jus in conjugem & Respublica, bonumque commune, cui opponitur, promiscuus corporum usus. Hinc cedens jus ad vitam, vel conjugem, peccat contra hoc jus; adeoque committit iniustitiam contra alterum: hinc & occidens, vel adulter, hoc jus solum præcisè violando, committit iniustitiam contra alterum.

Quod ipsum sic ulterius explanari potest. Unum idemque Objectum capax est plurium ti-

tulorum in eo genere, in quo Objectum est. Sic v.g. in genere sciendi, una eademque Conclusio inferri potest ex pluribus præmissis, etiam diversarum scientiarum: sic enim conclusionem de bonitate operationis intellectualis, infert & Logica, secundum præmissas bonitatis Regularum, & Physicus, secundum præmissas bonitatis, vitalitatis clausæ, Ethicus, secundum præmissas bonitatis actui morali inclusæ. Et Metaphysicus, secundum promissas bonitatis, pro attributo supponentis. In genere etiam volendi, unus idemque finis, bene appeti potest ex pluribus motivis. Sicut ergo unum idemque Objectum, capax est plurium titulorum, ita & una eademque res, potest pluribus ligari iuribus. Posito autem, quod eadem res pluribus titulis ligetur, fit imprimis, ut abdicatio unius tituli, non sit abdicatio alius tituli, & juris: hoc enim ipso, non essent illa plura iura, cum nec plures obligationes. Cum jam de obligatione unius juris, foret deobligatio alius juris: fit rursus, ut interdum iura & obligationes omnes, sint in ejusdem manu, interdum non in ejusdem. Et ita, jus altum, non est in manu privatorum; & unus privatus non potest cedere juri alto. Si item idem bonum duo privati possideant, unus privatus non potest cassare jus alius; quod tunc universaliter contingit, quando titulus, alius est, fundans aliud jus; vel si est simile jus, saltem est alterius personæ; tunc enim cessante una obligatione, manet alia obligatio.

Quod in præsentis applicatur. Ad eandem vitam, habet jus privatus, habet etiam communis & Respublica: quæ iura duo sunt distincta, & obligatio eorundem; & quia jus privatum, non subordinat sibi jus publicum, sed è converso; hinc cessio juris privati, non erit cessio juris publici, seu alti; quo posito, petens se occidi, agit contra suam vitam, ligatam jure alto Republicæ: adeoque committit iniustitiam, qua agit contra jus alterius; occidens etiam non agit quidem contra jus occisi, quod jam est remissum, & deobligans, sed agit contra jus communis, quod habet ad illam vitam. Quæ autem dicta sunt de occisione, proportionaliter dici debent; de usu alienæ, cedente marito.

OBJICITUR 3. Adferendo varias Instantias, quæ probant, posse esse actum iustitiæ sine alteritate.

PRIMA Instantia est. Si aliquis tutor ex bonis clientis satisfaceret sibi, esset iustus sibi, & tamen idem respectu sui, non habet alteritatem. Idemque contingit, cum aliquis thesaurarius ex bonis communis, sibi privato obligatæ, solvit sibi.

RESPONDENT Aliqui. Quod Tutor & Thesaurarius, non solvant sibi quā sibi, sed quā duplici moraliter personæ æquivalent. Unde publi-

publica persona solvit sibi, quâ privata, & persona tutoris sibi solvit, ut v. g. Petro. *Hæc Responso*

NON SATISFACIT. Quia per illos, qui desiderat sibi solvere alium, non facit actum iustitiam, nec potest illic subdividi persona desiderantis, in personam cui est solvendum: Ergone in præsentem dabitur talis subdivisio, idque in principis illorum. *Hinc aliter*

RESPONDETUR 2. Quod si aliquis Tutor, vel Thesaurarius faciat id, motivo boni proprii, non sit facturus actum formalem iustitiæ. Si autem id faciat ex proprio motivo illius virtutis, faciet actum iustitiæ, qui habebit alteritatem, non in ipso satisfaciente, sed in eo, cuius nomine facit, & cuius obligatio est sua moraliter. Sed denominabitur, & ipse sibi iustus? Videtur denominandus. Ratio, quia in primis non facit id nomine proprio, sed nomine residuo à se communitatis, quæ sufficientem alteritatem habet ab illo, prout privato: facitque idem Tutor, non nomine proprio, sed nomine Clientis, inter clientem autem, & ipsum, sufficiens reperitur alteritas. Quando autem desiderat sibi satisfieri ab alio, non id desiderat nomine alieno, sed proprio.

Ex alio etiam capite, posset dici, sibi ipsi esse iustus: quia si non intelligatur cessisse juri proprio, tenetur sibi satisfacere; est ergo in eo obligatio debiti, & solutionis, qualis non est, cum desiderat sibi solvi ab alio.

Quod autem sit in eo obligatio debiti & solutionis, sic explicari posset. Quia hæc Major certa est. Tutor obligatur ex iustitia satisfacere nomine clientis, idemque proportionaliter applicari debet, ad Thesaurarium. Ergo nisi ipse voluntaria cessione, eximat se, ab illa Majori, includetur in illa. Ergo etiam & sibi, quia creditor est, nisi jure suo cedat, debet satisfacere ex iustitia. Quod autem illa universalis sit vera. Probat. Quia, cliens obligatur ex iustitia satisfacere omnibus, nisi jure suo cedant. Ergo & tutor, cum eandem moraliter personam constituat cum suo cliente? & quia tota obligatio tutoris, pendet ad obligationem clientis, cuius obligatio est sua moraliter, fit, ut cui est obligatus ex iustitia tutor, adeoque & sibi. Quia tamen hic, qui dicitur esse iustus, supponitur habere propriam obligationem, nec esse moraliter alius, ratione nominis, scilicet ejus, cuius nomine satisfacit; fit, ut cum hoc in tutore & thesaurario non reperitur, non dicantur sibi ipsis iusti. Hinc dici potest, conformiter ad superiora, quod non sit sibi iustus: quia licet rationes adlatæ teneant, usurpatio tamen vocis, iustus, hoc sensu non procedit; cum, etiamsi sibi non solveret, non foret iniustus: nemo enim volens injuriam patitur.

SECUNDA INSTANTIA est. Unus idemque replicetur, occurrat sibi, & impingat colaphum,

se percutiens: poterit deprecari se percussum, & quidem ex iustitia. Ergo iustitia non requirit alteritatem.

RESPONDETUR conformiter ad dicta in Philosophia. Quod, replicatus seipsum percutere possit. Quod attinet ad hoc, an seipsum ex iustitia deprecaturus sit? duo quæri possunt. An illum actum possit facere ex motivo iustitiæ? &, an sibi sit futurus iustus? Quoad primum; poterit se deprecari ex motivo honestatis, quæ est compensandi bono, malum: eritque actus hic, ad alterum, æquivalenter, adeoque, actus iustitiæ æquivalenter. Sed eritne sibi iustus? consequenter ad dicta superius; non erit sibi iustus: quia hoc nomen, iustus, applicatum est ad reddendum debitum formale, ad jus formale, ita, ut scilicet debitum, non sit jus, & è converso. In præsentem autem debens, est formaliter habens jus, & è converso.

TERTIA INSTANTIA est. Quod, Christus satisfaciens pro peccatis ex iustitia, non solum Patri & Spiritui Sancto, sed etiam Sibi: & tamen quoad se, sine ulla alteritate. Ergo apparet, quod ad iustitiam alteritas non requiratur.

RESPONDETUR. Sicut dictum supra in simili. Christum ex motivo æqualitatis potuisse ponere suam satisfactionem, quæ respiceret alteritatem, non satisfactionis, & cui satisfecit, sed alteritatem obligati, & ejus, cui obligabatur: non fuisse tamen sibi ipsi iustum: quia hæc vox supponit, pro distinctione ipsiusmet satisfaciens, &, ejus cui satisfecit. Addo, quod satisfactio facta à Christo, elicitive pendeat à natura humana, quæ habebat alteritatem à Persona Verbi, cui satisfecit, licet dignificative, penderet à Persona Verbi. Sed de hoc in 3. Parte.

Quando autem urgetur. Quod omnis virtus sit bonum habentis. Ergo si iustitia est virtus, non est ad alterum. Non convincit. Omnis enim virtus ex ratione sua generica, est bonum habentis: hinc, & iustitia ex ratione sua generica, est bonum habentis: decorat enim habentem, quod neminem injuriat; licet virtus secundum suam rationem differentialem ultimo, possit esse aliqua, bonum alius.

DIFFICULTAS III.

De reliquis Prædictis Iustitiæ.

IMPRIMIS, quærendum erit: An iustitia sit virtus particularis? Deinde, an sit præstantissima virtus?

Punctum Difficultatis 1.

An Iustitia Particularis, sit Specialis virtus?

INDUBIÈ, iustitia, si non sumatur pro virtute cardinali, non est virtus specialis. Ratio, quia

* B

3

& c.

& esset specialis virtus, & non esset; esset quidem, ut supponitur; non esset autem: quia iustitia, prout contraponitur virtuti cardinali, est complexio omnium virtutum, complexio autem omnium virtutum, non est una virtus; sicut decem, non est unitas numeri: adeoque, nec virtus specialis: hæc enim duo pro eodem supponunt: Cæterum

DICENDUM. Iustitia, si sumatur pro virtute cardinali, in quantum supponit pro iustitia particulari, est specialis.

Antequam probetur Conclusio:

Explicanda est vis vocis. Ly, Iustitia particularis, quæ ex S. Th. hic q. 58. a. 5. cum opposito sibi membro, quod est iustitia Legalis, habito fundamento in Arist. 5. Eth. c. 1. & 2. sic explicari potest. Iustitia est virtus ad alterum, ut dictum supra, si est virtus ad alterum, quot modi sunt alteritatis, tot etiam erunt & virtutis ad alterum, seu iustitiæ. Quia verò modus alteritatis, est considerare alterum, vel tanquam singularem, vel considerare, prout alter supponit pro tota communitate; hinc fit, ut iustitia extendat se ad alterum singulariter, & ad alterum communiter, seu, secundum quod communitas est. Et quidem incipiendo explicationem ab hac extensione iustitiae ad alterum, quod alterum, communitas est. Illa sic proponitur.

Omnis communitas habet se sicut totum: si enim non haberet se ut totum, hoc ipso non esset cum aliis unitas; adeoque communitas, sed mera solitudo, unitas uniter, non communiter. Si communitas habet se sicut totum, inclusi in communitate habebunt se, sicut partes totius; si enim non se haberent ut partes, hoc ipso nec illud aliud haberet se ut totum; cum totum confurgat ex nexu, & ordine partium. Quod si singuli illius communitatis, habent se sicut partes, fit, ut sicut partes sunt totius, ita & bonum partium, sit bonum totius: quæ enim est proportio partis ad totum, eadem est proportio boni partis, ad bonum totius; hinc ordo ad illud bonum totius, erit ordo ad bonum communitatis. Quia verò hic ordo, si ponatur, est bonum actuale potentiae, debuit dari principium, in ordine ad ponendum tale actuale bonum. Et quia hoc principium erit perfectio potentiae, hoc principium debuit esse virtus: & quia hæc virtus respicere debet, ut dictum, aliud, tanquam communitatem & generalitatem, debuit dari virtus ad alterum, seu iustitia generalis. Et quia inquit S. Th. ad legem pertinet, ordinare in bonum commune, inde est, quod talis iustitia prædicto modo generalis, dicatur iustitia legalis: quia scilicet per eam homo concordat legi, ordinanti actus virtutum omnium in bonum commune. Quod autem attinet ad alterum membrum, quod est, iustitia particularis, ex dictis colligitur, quod cum actualis ordo ad bonum alterius particula-

ris, sit bonum actuale, debuit illius dari aliquod principium, quod indubie erit perfectio potentiae, ad alterum, adeoque virtus iustitiæ, quæ attendens ad bonum singularis, & particularis, bene appellari potest iustitia Particularis.

Hæc explicatione vocum; Ly iustitia Particularis, & Ly iustitia Generalis, posita.

PROBATUR 1. Conclusio. Illa est, ex communi acceptione, virtus specialis, quæ habet motivum suum speciale. Sed, ut infra probabitur, iustitia cardinalis habet suum motivum speciale. Ergo.

PROBATUR 2. Si iustitia cardinalis non esset virtus specialis, nec illi conveniret esse iustitiam particularem. Sequela probatur, quia ex quocunque principio iustitiæ cardinali competit esse iustitiam particularem, ex eodem proportionate competit illi esse virtutem specialem. Ergo, si non competit illi esse virtutem specialem, nec competit esse virtutem particularem. Antecedens probatur. Ex termino, qui est, alter particulariter, competit illi esse particularem virtutem. Ergo, & esse virtutem specialem: nec enim est major ratio unius, quam alterius. Exinde, id etiam colligi potest, quia numerando singulas virtutes cardinales, nullius illarum habet motivum: nam nec respicit motivum dirigendi sese ad regulam rationis, hæc & nunc, quam honestatem respicit prudentia; nec respicit honestatem adversa superandi, quod est proprium fortitudinis; nec respicit honestatem refrenandi appetitum a delectationibus sensualibus, sed honestatem æqualitatis ad ius particularis. Ergo, apparet habere illam proprium & speciale motivum.

PROBATUR 3. Si iustitia Particularis non esset virtus specialis, nemo prodigalis v. g. posset esse iustus, vel cujusunque alius virtutis defectum habens, Seq. probatur; quia virtus generalis debet omnes virtutes complecti: Sicut enim non est ro. si vel una desit unitas, sic etiam non erit generalis virtus si vel una desit: & tamen experimur malos in aliis generibus, in genere iustitiæ, & additionis alieni, bonos esse.

DICES. Saltem hoc sensu, iustitia particularis non est specialis virtus: quia non habet motivum distinctum ab aliis. Quod ipsum probatur; quia motivum illius coincidit cum absoluta ratione, & completa honestatis inclusæ in virtute Religionis. Quod ipsum probatur; quia Religio tribuit Deo ius suum, honorando eundem; completè autem honorari non potest, nisi honoretur etiam, prout est mandans, inter mandata autem ejus, est tribuere unicuique ius suum. Ergo hoc tribuere, spectabit ad virtutem Religionis. Idemque Argumentum, mutatis terminis, probabit, quod ab obedientia non distinguatur iustitia; quia obedientia mandat unicuique suum ius tribui.

RESPON-

RESPONDETUR. Si sumatur Religio, & obedientia, secundum rationem suam completam: hoc est, secundum vim imperandi, sic extendunt se ad æqualitatem Iustitiam. Nam una virtus potest imperare aliam. Cæterum, si completè Religio, & Obedientia sumantur, secundum vim eliciendi actus æquales Iuri alterius, & secundum præcisam attendentiam ad æqualitatem, sic, non se extendunt ad actus Iustitiæ, & objectum: sed ipsam æqualitatem, a qua sibi ratione restringunt; nempe, quia æqualitate v.g. colitur Deus, consequenter dant locum speciali virtuti ad attendendum æqualitatem Iustitiam: ad eum modum, quo, quia Rectificabilitatem operationum restringit Physica, per vitalitatem, dat locum speciali habitui Logice, attendendi ad præcisam illarum Rectificabilitatem. Quæ omnia infundantur in hoc principio. Habitus & virtutes in tantum multiplicari possunt, in quantum ipsa objecta, & motiva possunt habere specialitatem suam, in qua listi præcisè possit. Idque probat inductio, & præter inductionem, hæc Ratio: Quia cum virtutes, & habitus objecto & motivo specificentur, sicut datur specialitas motivi, in quo præcisè stare possit, ita debet dari habitus & virtus specialis, cum secundum numerum motivorum & objectorum, tanquam specificativorum, sit etiam numerus habituum & virtutum; ad eum modum, quo, quot sunt differentiæ animalis, tot sunt species animalium. Et sicut animal, quod est de se Ratio Communis, attendit non nisi ad totitatem differentiarum, & secundum illas se multiplicat; ita virtus & habitus, quæ sunt rationes communes, attendunt ad totitatem objecti & motivi, & secundum illam, se multiplicant.

Punctum Difficultatis 2.

An etiam Iustitia Generalis, sic virtus specialis?

DICENDUM est. Iustitiam Legalem, seu generalem, esse specialem virtutem. Ut intentionem Conclusionis probetur, repetatur explicatio huius ipsius termini, Iustitia Generalis, ex supra dictis, ex S. Thom. hic q. 58. a. 6. in Corpore. In hocque ratio huius Iustitiæ Legalis stat, quod est, respicere Jus Communitatis, v.g. Patriæ, quæ talis: & insuper, ita proponitur.

Generale dicitur aliquid dupliciter. Generale Logice seu per prædicationem, sicut animal est generale ad hominem & equum, & ad alia huiusmodi: quia verò dici sequitur ad esse, licet magis notificetur per dici, sit, ut detur generale aliquid in essendo, quale est ipsum animal ut sic, homo ut sic, &c. similia. Hæcque duo per modum unius generalis sumuntur, sicut ipsum esse & dici, & sicut ipsum esse, intelligi. Secundo, est aliquid generale secundum virtutem, sicut

causa universalis: est generalis ad omnes suos effectus, ut, Sol ad omnia corpora, quæ illuminantur, vel immutantur per virtutem illius. Si comparentur hi duo modi generalitatis inter se, prima generalitas, non distinguitur ab his, quorum generalitas non distinguitur physicè: Genus enim pertinet ad essentiam speciei: in qua quia, identificantur genus & differentia, sit, ut generalitas illa, non distingatur physicè ab iis, quorum generalitas est. Quia verò Iustitia non se habet, ut genus ad alias virtutes v.g. Religionem, Prudentiam, &c. similia, sit, ut ex hoc capite, non possit dici habere indistinguibilitatem suam physicam à reliquis virtutibus; tribuitur tamen illi generalitas secundum virtutem: quia etiam illa ordinat actus, aliarum virtutum in suum finem. Sed hæc generalitas, non arguit indistinctionem illius à cæteris virtutibus: quia generale secundum virtutem, non est idem in essentia cum his, ad quæ est generale: quia non est eadem essentia causæ & effectus.

Quia verò finis iustitiæ generalis, est bonum commune: videndi sunt adhuc modi huius ipsius ordinis: qui quidem modus, duplex est: Nam aliqua ita ordinantur ad bonum commune, ut actus aliquo modo non nisi ad illud ordinentur; & sic, bonum est communitatis etiam prudentia, & temperantia subditorum, &c. Et si proportionaliter ordinata virtute ad bonum communitatis acciperetur iustitia, non distingueretur ab aliis virtutibus.

Deinde, ita aliqua ordinantur ad bonum commune, ut illud per se, & quæ tale respiciant, attendendo ad Jus quæ tale communitatis, & hoc est Iustitia illa Legalis, vel generalis, quam esse specialem virtutem.

PROBATUR I. Auctoritate Aristotelis 5. Eth. 1. ubi ita loquitur. *Ob id autem ipsum, & aliorum bonum, ipsa sola iustitia ex omnibus virtutibus, & habetur, & est, cum sit ad alium. Agit enim ea, quæ alii vel Principi vel Reipublicæ conferunt. Ubi vult Iustitiam esse ex virtutibus unam, & quidem Iustitiam legalem: quia conducentem bono Reipub. & paulo ante, cum posuisset Iustitiam esse virtutem perfectam non absolute tamen, sed ad alterum, addit adhuc illam esse præstantissimam virtutem. Complures enim in propriis quidem uti virtute possunt, sed in iis, quæ sunt ad alium, nequeunt. Et propterea sententia Aristotelis illa bene se se habet: Magistratus Virum ostendit. Ad alium enim est, & in societate, jam ipse magistratus consistit. Ubi Arist. virtutem, societatem, seu bonum commune respicientem, appellat perfectissimam virtutem. Tertio etiam Polit. c. 3. ait, quod non sit simpliciter eadem virtus boni viri, & boni civis. Subsumit S. Thomas, cit. Sed virtus boni civis est Iustitia generalis, per quam aliquis ordinatur ad bonum commune. Ergo non est eadem Iustitia generalis cum virtute communi.*

R. P.
TH. MLOD
ZIA
Tom 3. c. 4.
D. VI
6

PROBATUR 2. Auct. S. Thomæ cit. Ex quo etiam hæc Ratio ponitur. Si iustitia generalis non esset specialis virtus, idè non esset, quia non esset distincta à cæteris virtutibus, quarum actus ordinat in finem; quod est bonum commune. Sed est distincta. Tum quia, Omnis causa & effectus distinguuntur inter se: Causa autem ordinationis cæterarum virtutum, est iustitia generalis. Ergo. Tum quia. Charitas potest dici virtus generalis, in quantum ordinat actus omnium virtutum in bonum commune; & tamen hoc non obstante, Charitas est virtus specialis. Ergo & iustitia generalis, specialis virtus erit. Tum quia, virtus respiciens bonum divinum, ut proprium objectum, est virtus specialis: Ergo & iustitia Legalis, quæ respicit commune bonum, ut objectum proprium, erit virtus specialis.

PROBATUR 3. In hoc, quod est Iustitiam legalem esse specialem virtutem, duo includuntur, quod Iustitia legalis sit virtus, & quod sit virtus specialis: utrumque illi convenit. Ratio prioris partis ex dictis est: Quia attendere ad bonum communitatis, quæ tale, est perfectio potentia, sicut malum, velle subrutam communitatem, quæ talem. Quod autem iustitiæ Legalis competat esse virtutem specialem; Ratio præter dictas est: Quia si non esset specialis virtus Iustitiæ legalis, vel ex eo non esset: quia attenderet ad objectum valde generale, quia non est istud magis generale objectum, quàm Ens, ut Ens; quod tamen à Metaphysica ita attingitur, ut à nulla alia scientia attingatur, & tamen Metaphysica est scientia specialis. Ergo idem dicendum est, de objecto generali iustitiæ Legalis. Vel certè ex eo non conveniret iustitiæ legalis esse virtutem specialem: quia bonum communitatis est conditio innexa singulis virtutibus. Sed hoc adhuc non obstat, quominus ad hanc conditionem, ita innexam, specialis aliquis habitus intendat. Quod ipsum probatur. Quia Ratio Entis est etiam innexa singulis objectis scientiarum, & virtutum, & c. Et tamen, hoc non obstante, adhuc, Ens quæ Ens, est objectum specialis scientiæ. Ergo idem in præsentī dicendum. Vel ex eo, quod non haberet speciale suum motivum, & objectum, ex cuius specialitate deducitur virtutis specialitas, & hoc non quia attendentia ad Jus boni communis, nulli alteri virtuti convenit.

Solvenda hic sunt Rationes Buridani citati à Valentia.

OBJICITUR 1. In oppositum Auctoritas Arist. 5. Eth. 11. *Hæc Iustitia non est pars virtutis, sed integra virtus.* Et infra. *Quid verò virtus & Iustitia hæc differat, ex dictis patet: Vtraque enim eadem est.*

RESPONDETUR. Quando Arist. dicit iustitiam esse integram virtutem, & non partem

virtutis, intelligendus est, quod non particulare, seu id, quod non est integrum bonum, respiciat iustitia legalis, sed bonum commune seu integrum, solumque ponit, quod formalitas virtutis in formalitate iustitiæ inclusa, non sit distincta realiter.

OBJICITUR 2. Cum eodem. Relatio operis virtutis ad bonum commune pertinet quoque ad essentiam uniuscujusque virtutis & ita Arist. 4. Eth. c. 6. de Magnifico ait, *non enim Magnificus in suum, sed in publicum decus sumptuosus est.* Et 3. Eth. c. 6. similia habet, de forti. Ergo nulla est specialis virtus, quæ prædictum bonum intendat.

RESPONSUM supra: Relationem operis materiale ad bonum commune, omnibus virtutibus esse communem: sunt enim bonum communitatis virtuosi Viri; Relatio tamen operis formaliter, propter bonum commune, non est innexa singulis virtutibus: ad quod bonum sic sumptum attendere, sufficit ad specialitatem virtutis.

INSTAT. Si ex eo iustitia legalis habet specialitatem virtutis, quia respicit bonum commune quæ tale formaliter, debet etiam dari virtus specialis, quæ respiciat bonum commune domus, dicaturque iustitia domestica, quod tamen nemo admittit.

RESPONDET Esparza q. 11. ad 2. cum Arist. & S. Thomæ: dari talem iustitiam. Posset aliter satisfieri huic difficultati; nempe hoc, quod est intendere bonum communitatis, quæ est domus, quantum ad præsens, ex duplici motivo fieri posset. Imprimis, ex motivo: quia quamvis parva, communitas tamen est, præcisèque attendendo ad formalitatem huius communitatis, & sic hæc virtus non erit distincta à iustitia legali, ut sic. Ratio. Tum quia, universale identificatur pro statu physico particularibus. Ergo & bonum commune ut sic, bono huic communi in particulari, & huic alteri. Ergo, ad eundem habitum utrumque spectabit: sicut ad eundem habitum Physicum spectat consideratio ut sic Corporis v. g. naturalis, & talis Corporis, ad eundem item habitum Logicum, spectat Logice definitio, ut sic, & hæc definitio: & sic de reliquis habitibus. Tum quia, quæcunque difficultas ostenderetur in attendendo ad bonum familiæ, præ difficultate in attendendo ad bonum communitatis, hæc difficultas orietur, non ex ratione formali communis boni, quæ talis, cum utrobique eademque formalitas reluceat, idemque motivum specificans, sed tota difficultas erit, tenens se ex parte materiæ. Jam autem difficultas materiæ non specificat habitus, imò nec artes: hinc eadem statuari fingit ex cera & ligno Mercurium. Tum quia, universaliter, ubi reperitur motivi identitas, ibi est & formale habitus idem, ut inductio ostendit; & ratio probat, quia illius solius alietas discernit,

cernit, habitus, utpotè specificativa ratio, habensque se ita ac rationalitas vel rugibilitas, quæ sola distinguunt hominem & leonem. Cum ergo hic, ut supponitur, habeatur motivum identitas, quia supponitur esse motivum bonum domus, quatenus commune est, fit, ut sit etiam eadem species. Deinde hoc, quod est attendere bono domus, potest fieri ex motivo ditiſcendi v.g. providendi in senium, honorem per hoc augendi, &c. similia: & eo casu illi bono communis parvæ, quæ est domus, non attendit iam iustitia Legalis, sed rationabilis amor sui, & alii similes, proportionati habitus.

Objicitur 3. cum eodem. Si non pertinet ad quamcunque virtutem operari ex intentione boni communis, sequeretur posse virtutem male operari, quod est absurdum. Sequela probatur. Nam si actus alicujus virtutis, puta temperantiæ, sit laudabilis secundum alias omnes circumstantias, & malus duntaxat ob defectum circumstantiæ finis boni communis, poterit exerceri per temperantiæ, si ad eam quidem ea circumstantia non pertinet.

RESPONDETUR. Quod imprimis suppositio sit impossibilis: quia ratio boni communis, in quantum circumstantionat ipsum actum temperantiæ, est innexa omnibus illis circumstantiis, spectantibus ad perfectionem actus. Sed quidquid sit de hoc, directe dici potest. Hoc, quod est actum temperantiæ reddi malum ob defectum circumstantiæ finis boni communis dupliciter contingere potest. Imprimis ob defectum non ferendi se in illum finem, & ob actum positivæ nolitionis, & contemptus boni communis; posterior hic actus malus est, non quidem ex aliquo referibili in ipsum formale temperantiæ, sed ob annexum actum disordinatum, qui est contemptus boni communis. Si autem sit prior defectus; dupliciter adhuc contingere poterit. Imprimis, negligendo actum imperare, qui sit intentio boni communis, & tunc ille actus temperantiæ non erit malus, sed imperfectus, imperfectione tali, quæ potest contingere etiam circa alias virtutes. Secundo potest contingere ille defectus ex mero dictamine, quod ad temperantiæ non spectet intentio boni communis, quo casu non redditur ille actus malus, quia non facit tunc temperantiæ contra debitum, cum illa, quæ talis, bonum commune quæ tale non teneatur intendere.

Punctum Difficultatis 3.

An Iustitia sit Virtus præstantissima?

EXPLICAT I. Valent. & Ponit 1. Quod scilicet iustitia non sit præferenda virtutibus intellectualibus v.g. Prudentiæ, quod item Legalis, sit perfectior aliis omnibus virtutibus mor-

ralibus. Ratio, quia habet pro objecto bonum commune, quod præstat cuicunque bono particulari. Aliam etiam rationem hujus assignat: quia imperat omnibus virtutibus moralibus; sed hoc imperium non attollit illius dignitatem, cæteris paribus: quia ad invicem virtutes habent Jus sese imperandi.

Ponit Rursus Valentia. Misericordiam non esse perfectiorem simpliciter omnibus virtutibus moralibus: Ratioque est, quia misericordia non est formaliter charitas, licet ad eandem revocari possit: ea autem quæ ad aliquid reduci & revocari possunt, non est necesse habere dignitatem ejus, ad quod revocantur; aliàs cum sanitas pomi sit revocabilis ad sanitatem animalis, deberet habere dignitatem animalis. Quod autem Misericordia non sit formaliter charitas. Ratio est, quia potest aliquis moveri, non titulo amoris, sed titulo meræ honestatis, inclusæ in subventionem miseris: non autem titulo bonitatis, inclusæ in afflicto: ipsique in nobis experimur, alium affectum esse beneficiendi ex amore, & alium beneficiendi, quia miser est, quia sublevatione indigens; titulus autem miseriæ hic formaliter spectat ad misericordiam, in quantum misericordia specialis virtus est.

Ponit 2. Pietatem excellentiorem esse justitiæ particulari. Sed hoc etiam limitatione sui indiget, quia si nomine Pietatis veniat species aliqua justitiæ generalis, sic bene superior erit præ particulari: quia etiam ipsa bonum commune suo modo attendet. Sed si nomine Pietatis, veniat justitia, quæ sit justitia particularis, licet, ut dicunt, non rigorosa, sic non excedet principale suum; sicut nec alia revocabilia suum principale excedunt. Et certè laudabilitas tota Pietatis stat: quia est quædam species justitiæ, quamvis non rigorosa. Ergo ipsa justitia rigorosa, multo erit excellentior: ad eum modum, quo lux imperfecta, hoc est crepusculum expellit tenebras, multò magis expellet lux meridiana.

Ponit 3. Quod Religio sit excellentior justitiæ: quia objectum cui, nempe Deus, longè est excellentius quàm quodcunque aliud reperiibile in justitia, sive Legali, sive Particulari.

Concludit tandem Valentia, justitiæ particularem perfectiorem esse aliis virtutibus moralibus, quæ sunt circa bonum proprium, moderando passionem. Rationem dat. Tum quia, æqualitas ad jus alterius, majorem habet affinitatem cum præstantissima parte hominis, scilicet cum parte rationali, à qua nimirum sola potest id objectum percipi: cum tamen virtutes moderatrices passionum habeant objectum sensibile. Tum quia, objectum justitiæ, cum sit bonum alterius, trahit secum communicationem cum altero, in quo resplendet maximè ratio boni. Tum quia, objectum justitiæ ma-

ximè

ximè conducit ad bonum commune societatis humanæ, quod existit ex recta habitudine hominum inter ipsos.

Cæterum hæ duæ rationes postremæ, non sunt convictivæ.

Non secunda; quia multæ sunt virtutes trahentes secum communicationem cum altero, quæ tamen non sunt præstantissima virtus, talis est Magnificencia: nemo enim sibi, sed alteri Magnificus est. Fortitudo item defendens bonum commune, &c. similia, quæ cum nobilior bonum exponat, nempe ipsam vitam, nobilior deberet esse.

Non est etiam convictiva tertia Ratio: quia societas humana non est quid distinctum realiter ab ipsis hominibus individuis, hinc bonum individuorum, est bonum societatis; & tamen individuum bonum consurgit etiam ex aliis, non ad alterum, virtutibus; consequenter, præcisa ratio boni communis, consurgens ex recta habitudine individuorum inter se, non est prælativa unius virtutis supra alias.

Ex quibus, Inferes. Hanc explicationem valentia, adferre aliqua vera, & aliqua dubia, præcipuè in modis probandi intentum.

EXPLICAT Secundo, Esparza. Et, cum supponat justitiam Legalem esse excellentiorem cæteris virtutibus: attendit enim ad bonum commune, quod particularibus præstat, habereque eam præminentiam, quam habet finis respectu mediorum; tandem de justitia particulari sic discurrit. Quod justitia particularis sit magis conspicua, magisque plausibilis ex sua natura, quam cæteræ virtutes morales, sive perfectiores, sive imperfectiores sint intrinsecè. Cujus rationem dat: quia aliæ virtutes morales consistunt in medio inter duo vitia, quorum alterum excedit, alterum deficit à ratione medii. Unde sit, ut medium ipsum appareat defectuosum, cum comparatur ad extremum excedens, appareat verò excedens, cum comparatur ad extremum deficient. Quapropter uterlibet vitiosus confundit facile virtuosum cum altero vitioso, difficileque agnoscit virtuosum, ut tale. Quod desumitur ex 2. Eth. c. 8.

Jam autem justitia, est quidem media inter duo extrema vitiosa, non tamen inter duo vitia; atque inde ex comparatione cum utrolibet extremo vitioso, agnoscitur facile potest, cum neutrum ex illis extremis opponatur alteri, sed sola virtus utrique.

Deinde aliæ virtutes non consistunt in indivisibili ex parte objecti: contingit enim alium esse magis, alium minus liberalem, atque ideo unum magis accedere ad alterum ex extremis vitiosis, quam alium. Unde facile confunditur virtuosus cum vitioso. Justitia autem consistit in indivisibili ex parte objecti: ideoque omnibus maximè conspicua est. Rursus, æstimatio & plausus aliarum virtutum devinctus

est certis nonnisi opportunitatibus, non usque adeò frequenter occurrentibus: Fortis enim æstimatur tempore belli, contemnitur tempore pacis. Justitia autem in bello, & pace est necessaria, & æque æstimabilis.

Denique, cum justitia solum tribuat unicuique quod suum est per se ac directè, nullam ex proximo, cui id tribuit gratiarum actionem, aliamve retributionem, aliamve retributionem, meretur, præcisè ex natura sui operis. Reliquæ autem virtutes, cum tribuant proximo, quod nondum erat ipsius, movent accipientem ad gratitudinem ac remunerationem. Quare exercitium cæterarum virtutum magis est obnoxium sinistra opinionum de intentione operantis, turpis lucri causa &c. Claritudo autem, & plausus proprius virtutis, pendet ex opinione de recta intentione operantis. *Hæc explicatio*

NON SATISFACIT. Tum quia. Non attendit ad intentum: quia hic non quæritur. An justitia sit virtus? quæ facillimè possit discerni à non virtutibus, sed est intentio loquendi de excellentia illius intrinsecæ, quam habet, perfectioneque prædicationum exsuperante aliarum virtutum prædicationem. Tum quia, quod virtus stans in medio appareat comparatè ad illa extrema vitiosa; si sit res de male judicante intellectu: id in præsentem nihil convincit: quia per se judicans, malum censebit, etiam restituere alienum. Si autem res sit de judicante secundum exigentiam objecti? nego quod virtuosus facile confundatur cum vitioso, & si quando aliæ virtutes sunt mediæ inter duo vitia, possunt trahi faciliè ad alterutrum; cum justitia, per explicantem, stet inter duo extrema vitiosa, cur ad alterutrum facile trahi non poterit? Tum quia, quod adfert, alias virtutes non consistere in indivisibili, si sensu sit, illas habere actus minùs & magis heroicos, itemque gradualem suam intensionem, hoc non deiecit, sed auget excellentiam aliarum virtutum, estque commune ipsi etiam justitiæ: Si autem sensus sit, alias virtutes non consistere in indivisibili, hoc est, non habere prædicta, in quibus essentialiter stent, qualis indivisibilitas est in omnibus etiam pluralitatem partium admittentibus, imò in ipso decennario v.g. numero; falsum est, quòd hoc sensu virtutes non stent in indivisibili. Si autem hoc sensu stant in indivisibili, cur non æque præstantes erunt, ac justitia? Tum quia, quòd fortis tempore pacis, non æque æstimetur, si sensus sit, non æque æstimari debet, falsa est propositio. Si autem sensus sit, non æque sui exercitium habet, vera est propositio, sed non suadens excellentiam, præ aliis justitiæ. Ratio. Quia cives malunt tempore belli, ut hic & nunc pugnes, quam ut contractus justitiales celebres: & tamen, hoc minimè obstante, præfertur justitia aliis virtutibus. Tum quia, præcisus etiam hic titulus, quod justitiæ exercendæ major sit opor-

se oportunitas: excellentiam illius non salvat. Nam, imprimis, alia virtutes comparatae inter se, excedunt sese, & non raro hæ maximè, quarum minima oportunitas, ut actuum heroicorum, actus Martyrii, & tamen hic actus præferatur Christo reliquis actibus. Rursus, sicut in naturalibus, obvia sunt minimæ æstimationis; numerusque pretium demit; cur pariter in moralibus idem non dicendum: Imò spectabit hoc ad ordinem naturæ, ut excellentissima rara sint: idque idè, quia excellentissimorum rara principia; hinc ne occasiones illæ essent supervacaneæ, raræ à natura debuerunt ordinari.

Insuper actuum ipsorum iustitiam aliqui frequentius, aliteriùs sunt, numquidne jam hoc solo titulo, illi, qui ordinariè sunt, magis erunt illustres? Tum quia. Ultimum punctum attolendi iustitiam supra alias virtutes; non convincit. Nam quamvis iustus faciat, quod debet, reddatque unicuique quod suum est, non minus adhuc laudabilis est, quis enim cum non laudet, si non dirigat restitutionem ad finem vitiosum, quia illam v. g. potest dirigere ad captandam gloriam: quis item non laudet iustum in circumstantia plurium longè iniustorum? si item reddat tempore difficili, &c. similia: quibus videtur fieri retributio pro actu iustitiæ. Quod autem non det suum, sed reddat alienum, adhuc deficit dignitatem virtutis, sicut deficit dignitatem obsequii, aliàs ab obligato facti. Sique modus est attollendi virtutes, eò quod faciant non debitum; is etiam erit modus deprimendi iustitiam: cum in actu illius intercedat jus, & debitum, neque ab hoc debito absolvat iustitia: quod autem hoc ipsum debitum voluntate libera, & æque, ut ita dicam, titulo libertatis, gratuita facit, atque dum ponitur actus v. g. magnificentia, id etiam non attollit dignitatem iustitiæ, quia sicut aliarum virtutum actus, ex libertate facti, modò sint morales non merentur maximum plausum; ita nec merebitur iustitia; præcipue, cum in exhibitione illius actus, maximas partes obtineat æque libera voluntas. Et sicut scriptura laudat probum: quia cum potuisset facere mala, & non fecit: ita v. g. scripturæ laudibus proportionando laudes objectivas aliarum virtutum, hæc deberet esse præstantissima, quæ, cum posset non facere, facit, adeoque ponit indebitum. Hinc etiam opera supererogationis attolluntur supra alia opera; iustitia autem facit quod debet. Denique sicut actus heroicissimi charitatis per hoc non redduntur viliores, quia sunt obnoxii variis interpretationibus, hæc interpretationes sunt contemnendæ à viris cordatis; ita nec subduntur per hoc alia virtutes iustitiæ: quia iustitia non est obnoxia variis interpretationibus.

Stando tamen in mente S. Thom. q. 58. a. 12. Explicandum est, quomodo iustitia præemi-

neat inter omnes virtutes morales: dicitur morales, ut excludantur virtutes, quæ non tam ad nostros mores, inter nos regulandos, spectant, quàm versantur circa Deum, vel tanquam objectum, ut in virtutibus Theologicis, vel tanquam finem cui, quomodo circa illum versatur Religio.

Punctum Difficultatis 4.

Suadetur hæc præstantia.

PRÆMITTO 1. *Anima nostra, sive identificet sibi suas potentias, sive non, dat nihilominus locum, ut una potentia, vel re, vel formalitate excedat aliam: Et sic indubiè, per omnes, potentia intellectiva excedit visivam ocularem, non quidem excessu entitativo, si hæ potentia identificantur; sed excessu formalitatis, oriundæ à diversis connotatis nobilioribus, vel minus nobilibus; & ita connotatum intellectus spiritualis, ad quod dicit ordinem intellectiva, nobilior est præ connotato visionis corporalis, adeoque formalisat, & ponit potentiam intellectivam nobiliorem, præ visivam, quæ etiam entitativè est dignior præ visivam, si sunt distinctæ hæ potentia realiter. Quæ dignitas non solum est inter potentias, quæ intra proximum genus idem non continentur, ut non continentur intellectiva & visiva, sed etiam inter potentias, proximum etiam idem genus participantes, quales sunt, ipsæ potentia sensitiva, inter quas potentiam tactivam ignobilissimam appellat Arist. & animalibus etiam imperfectissimis debitam; quod si dignitas potentiarum potest esse, etiam inter potentias, idem proximum genus participantes, poterit etiam esse inter potentias idem genus quod est appetitus, participantes; & quia possumus appetere aliquid, vel tanquam bonum non nisi rationale, adeoque extra sphaeram positum brutorum, vel aliquid commune etiam brutis, idque vel concupiscendo sensualiter, vel irascendo, fit, ut triplex confuscat appetitus, rationalis, concupiscibilis, irascibilis: quas inter potentias appetitivas nobilissima est appetitiva rationalis; quia etiam nobilissimum objectum, circa quod nobilissimo etiam modo versatur, habet: nempe bonum naturæ rationalis.*

PRÆMITTO 2. *Quod si inter potentias appetitivas præstantissima est potentia appetitiva rationalis; etiam comprincipia virtuosæ, adjuvantia hunc appetitum, debent esse, proportionaliter loquendo, præstantiora comprincipiis virtuosis, adjuvantibus ignobiliores appetitus, quod ipsum sic ulterius explanatur. Res aliqua, quo perfectior & nobilior est, eò perfectiora determinat sibi principia, saltem titulo proportionis, ad quam Deus, & natura attendunt, horrentque tanquam*

R. P.
TH. MILOD
JANOWSKI
Tom 3. c. 4.
D. VI
6

tanquam monstrum, improprietates. Probat hoc Inductio. Nam tribuimus Angelis, quo perfectiores sunt, eò perfectiores & universales species, ex solo titulo, quia magis sunt proportionata: & si non concederentur magis universales, saltem concedi deberent perfectiores in entitate, continentiaque nobiliorum prædicatorum: Anima etiam, quæ præstantissima est, inter formas, præstantissimum comprincipium v. g. intellectum sibi vendicat, imò & ipsa organa totiusque corporis magnificentiorum structuram, sibi determinat.

Quorum omnium hæc ulterior, Ratio est: quia primus custos & Auctor proportionis, est Deus, & natura, cui proportioni contraveniretur, si digniori agentis non offerrentur digniora comprincipia. Hinc v. g. dedecet hominem rostrum avis, vel ungula bovis; imò si non haberet vim elevandi comprincipium, hoc ipso non esset illud agens dignius: restringeretur enim in dignitate agendi per comprincipium ignobilius, maluitque natura providere proportionatum comprincipium, quam tum primum suos defectus supplere; & sicut, si daretur optio animæ, malletne intellectum, an sensum communem ingeniosissimi animalis: vel, malletne Symmetriam pulcherrimæ avis, saltem quoad aliqua? eligeret nonnisi hanc Symmetriam, quam habet: ita natura & Auctor naturæ, quæ tales appetitus prævertit, providet illis proportionata principia. Quia autem appetitus rationalis est dignior reliquis, etiam comprincipia illius erunt digniora: consequenter, iustitia, quæ est comprincipium virtuosum debituque nonnisi appetitui rationali, estque in illo tanquam in subiecto, dignior erit.

PRÆMITTO 3. *Institiam, esse nonnisi appetitui rationali debitam, inde convincitur.* Datur proportio inter noscitivum & appetitivum. Hinc appetitus sensitivus non illuminatur in sua cæcitate per notitiam rationalem: nam hic nescit delectabilia spiritualia, quæ non est natus appetere appetitus sensitivus: & per notitiam sensualem, non illuminatur appetitus rationalis: quia hic non prosequitur voluptates corporales, ut tales: notitia enim, qua illuminantur animantia ad manducandum scænum, per cognitiam illius ad se convenientiam, non excitat, nec excitaret appetitum hominis, ad comedendum idem, sicque de reliquis, quæ ostendunt dari proportionem inter noscitivum & appetitivum. Quod ipsum in hoc ulterius fundatur: quia cum natura intendat semper bonum, etiam conferendo noscitiva principia, idem intendere debuit. Quia verò hæc bona non tantum sunt sensibilia, sed & spiritualia, debuit dari principium in creatura, corpus & Spiritum habente, utriusque boni perceptivum: quia verò perceptio hæc, non tantum perfici debuit tractione boni ad se, quod sit per repræsenta-

tionem intentionalem, quæ ponit possessionem objecti intranoscensentem: sed etiam perfici debuit, per tractionem, quæ objectum bonum, trahat potentiam ad se, debuerunt esse potentia trahibiles; & hi sunt appetitus. Et quia bona trahentia non tantum erant sensibilia, sed etiam spiritualia, debuit dari appetitus trahibilis, non solum sensitivus, sed etiam rationalis, ad servandam scilicet proportionem inter noscitivum & appetitivum, ut videlicet noscitivo rationali, responderet appetitus rationalis, & noscitivo sensitivo, appetitus sensitivus. Quod si datur proportio inter noscitivum rationale & appetitum rationale, id dicitur nonnisi appetitus rationalis velle, quod nonnisi noscitivum rationale attingit: in hoc enim, ut dictum est, hæc proportio consistit. Cum autem honestatem æquitatis ad jus alterius, nulla alia potentia attingat, præter intellectum: est enim æqualitas illa non objectum sensuum; neque enim est vel colorata, ut percipiatur ab oculo; vel sonus, ut audiatur &c. sit, ut illam nonnisi intellectus percipiat: adeoque, ex dicta proportionem inter noscitivum & appetitivum, debet illam nonnisi appetitus rationalis prosequi.

PRÆMITTO 4. *Quod virtus nata prosequi aliquod bonum, sit virtus ejus potentie animæ, quæ illud bonum prosequitur.* Ratio præmissi est, imprimis inductio. Nam bonum v. g. quod prosequitur Metaphysica; est verum reperibile in ente, quæ ens est, spectatque Metaphysica ad intellectum, non ad voluntatem. E contra Charitas, cum sit nata prosequi bonum, quæ tale, virtus est, non intellectus, quæ ad verum attendit, sed voluntatis; cujus est attendere bono, quæ tali. Idem videre est, non tam in habitibus, quam in habilitatibus receptis in organis: nam habilitas Cytharificandi recipitur in manu, cujus est bonum, artificiosa tactio Cytharæ, & saltatoria facilitas non manus, sed pedes: eò quod saltus, sit bonum pedum.

Quod ipsum ulterius, in hoc fundatur. Quia regula universalis dividendi virtutes per potentias, debet esse aliqua: cum ergo non sit alia, quam ipsum objectum, illæ dicentur virtutes hujus potentie, quæ idem objectum cum illa potentia habent. Cumque hæc divisio virtutum, ut sint hujus potius potentie, quam illius, sit divisio per specificationem virtutum, conditionemque earundem, cum ipsa conditio virtutum & specificatio ab objectis habeatur; etiam ut hæc illius sint potentie virtutes, ab objecto habebitur. Sicut ergo hæc potentia, ut sit hæc potentia, habetur ab objecto: ita ab eodem objecto habebitur, ut hæc virtus, sit hujus potentie virtus, cum qua potentia, illa virtus, convenit in objecto. Si autem virtus nata prosequi aliquod bonum, est virtus ejus potentie animæ, quæ illud bonum prosequitur, etiam iustitia

autem dictum est de liberalitate, idem proportionaliter dici debet de magnificentia.

RESPONDETUR. Cumulative cum iustitia sumptam liberalitatem, esse meliorem præ iustitia, sed non solam: quia si occurrat utriusque occasio, magis obligat iustitia generalis. Item non respicit majus bonum, quam sit bonum communis item videtur: Liberalitas recipi in concupiscibili, utpote moderativa passionis, circa usum, & possessionem pecuniæ, cum iustitia recipiatur in appetitu rationali.

DICES 2. Cum Buridano, apud Valent. Nobilius est bonum proprium; quam alienum. Ergo, & virtutes, versantes circa bonum proprium, nobiliores sunt præ virtutibus versantibus circa bonum alienum. Iustitia autem, ex Arist. bonum alienum est. Anteced. probatur. Quia ordinata charitas incipit à seipso. Deinde, si bonum proprium non esset melius præ alieno, natura non ordinasset ita inclinationes, ut potius inclinarentur ad bonum proprium, quam alienum.

RESPONDET Valent. quod probet obiectio, quoad aliquid illas virtutes meliores esse iustitiā. Sed explicandum fuisset; cur illud, quoad aliquid, non sit principale in illis virtutibus? & si principale illarum virtutum, superat iustitiam, hoc ipso illæ virtutes meliores erunt: quia ad exaltandas virtutes, non est necesse, ut omnes illius formalitates meliores sint, sed ut principalis sit melior, hincque denominatio à principali. Hincaliter paulo

RESPONDET Esparza cit. quod etiam iustitia perficiat subiectum, sitque bonum ejusdem. Et, addit, quod intentio naturæ, & ordo charitatis, præferat bonum cuiusque proprium conjunctum cum bono alterius, illi bono, quod est limitatum ad suum subiectum, nec est diffusivum sui: nam bonitas sui diffusiva, est virtus divina.

Est & alius modus, satisfaciendi huic Argumento. Negando omne bonum proprium, esse melius alieno. Unde gloria Dei, quæ est bonum extrinsecum Dei, melior est bono proprio creaturæ. Magnitudo ergo boni pensanda est, ex ipsa conditione boni, si accedat prædicatum proprii, cæteris paribus, melius erit proprium. Ordo autem charitatis incipit à seipso, si cætera sint paria. Unde tenetur privatus suæ vitæ non parcere, ut tueatur vitam Principis. Jam autem in præsentia, melius est bonum reddere alienum, non necessariis detractis, quam habere superflua.

DICES 3. Multæ virtutes versantur circa difficilius, præ iustitia. Ergo meliores sunt.

RESPONDETUR. Illarum melioritas attendi debet ex subiecto, in quo recipiuntur: & ex obiecto; non ex difficultatibus vincendis: quia ipsa victoria difficultatum, habet se per modum materialis in virtutibus; excellentia autem at-

tenditur pænes formale. In artificio atis enim ignobilior est, v. g. Faber, præ Aurifabro, quamvis prior, plura laboret.

DICES 4. Plus plauditur forti & liberali, quam iusto.

RESPONDETUR. Id sit plausu, inquit Esparza, gratificante & obsequente propter acceptum beneficium; sed non laude magnificæ te & morali, quæ ex dignitate motivi virtutis desumitur, aliisque, de quibus supra.

DICES 5. Ex istis quæ sibi opponit Esparza. Ea quæ sunt magis necessaria, magis obvia sunt, & hoc ipso viliora, sic aqua magis indigemus magisque abundamus, quam vino; terra quam gemmis, &c. Ergo & inter virtutes ea est minus perfecta, quæ est magis necessaria, reperiturque in pluribus: talis autem est iustitia etiam pernos.

RESPONDETUR. In primis lucem esse valde necessariam maxime obviam, & tamen lux est quid præstantius, quibuscunque luminibus lapidum, raris. Nihil est magis necessarium & magis obvium, quam ipsius præsentia Dei, quæ non vilificatur per hoc. Deinde si spectetur præcisè ratio obviæ, per hoc potest utrunque ratio excellentiæ obtundi potius, quam diminui; sed si principale alicujus prædicatum excellentiam importet, illud excellentius erit, quod in præsentia contingit: quia prædicatum illud, quod & ratione subiecti, & ratione obiecti competit iustitiæ, estque in illa principale, supplet in reliquis alios defectus. Ex his autem.

COLLIGES. Quod genus in definitione iustitiæ ponendum, sit, virtus moralis ad alterum.

QUÆSTIO II.

Quid pro Differentia dicat Iustitia.

IN differentiis Logicis sunt aliæ differentiæ subalternæ, aliæ specificæ. Subalternæ in aliquo quidem genere faciunt quidem differre; sed ita, ut sint ratio conveniendi, etiam essentialiter, aliis. Et ita vegetativum distinguit quidem hominem à lapide, sed non distinguit à flore, à quo essentialiter differt homo. Sed specificæ differentiæ sunt tales, ut faciant ita differre, ut non sint ratio conveniendi essentialiter aliis: & ita rationalitas est ratio differendi talis, ut in illa non conveniant cætera animalia, quæ sunt bruta. Consimile quid contingit in differentiis scientiarum, virtutum, &c. ipsorum enim habituum differentia, petitur ab obiectis, in quibus ratio materialis habet se, sicut differentia subalterna: Ratio autem formalis habet se, sicut differentia specifica: sicut enim differentia subalterna, est quidem ratio differendi ab aliquibus, ita tamen, ut sit ratio conveniendi etiam

etiam essentialiter aliis, ita per objectum materiale, differt quidem habitus ab aliquibus, quæ illam rationem materialem, nullo modo attingunt: quia tamen illam rationem alii aliqui essentialiter distincti habitus delibant, fit, ut se habeat objectum materiale, sicut differentia subalterna; ipsum autem formale ultimo distinctivum, habet se sicut differentia specifica Logica. Nam objectum formale, ita est Ratio differendi ab aliis, ut non sit ratio conveniendi, nisi individualiter distinctis habitibus. De utraque hac differentia, petibili ab objecto, agendum hic erit.

DIFFICULTAS I.

De Objecto Materiali Iustitiæ.

Actio æqualis Juri alterius, non est materiale objectum justitiæ, cum habeat ipsum formale conjunctum. Nec item volitio restituendi, emendi, &c. quia & ipsa restitutio, emptio, sunt materiale objectum, cur ergo illud restringitur ad solas volitiones? Sed insuper

Punctum Difficultatis 1.

*An Materiale Objectum Iustitiæ, sint
Passiones?*

Affirmat Buridanus 5. Eth. q. 1. & noster
Valq. l. 2. d. 85. c. 3. Negant communiter
alii, Distinctius, & explicatius Valentia cit. Tan-
ner, post illosque Esparza q. 10.

DICENDUM est. *Objectum justitiæ materiale,*
non esse Passiones.

PROBATUR I. Auct. Nam Imprimis Arist. 7. Eth. cap. 2. *Docet iustitiam particularem, habere pro objecto ea, quæ pertinent ad communicationem vitæ.* Nemo autem passionibus communicat cum alio. Ibidemque facit divisionem iustitiæ particularis secundum actionem distribuendi, commutandi; quam appellat ibi Arist. sub finem, *iustitiam in commerciis.* Si autem attendit iustitia etiam ad passiones, quæ tales, secundum passiones vel unicam divisionem habuisset. Deinde idem superius, hoc est, 2. Ethic. cap. 6. cum posuisset discursum de medio rei, & medio rationis, enuntiat universaliter de virtute, *efficitur inquit, procul dubio, ut ea mediæ coniectrix, & collimatrix sit,* de morali loquor: hæc enim circa affectus & actiones versatur. Ubi dividit Arist. virtutem moralem; in moralem versantem circa affectus, & in moralem, versantem circa actiones. Ergo debet dari specialiter versans circa actiones, hæc ergo erit iustitia distincta à versantibus circa affectus. Et licet immediatè non exemplificet virtutè versantem circa actiones; inferius tamen hoc facit.

Ubi condistinguens actiones ab effectibus, sub nomine actionum ponit nonnisi injustitias. *Item actiones*, inquit, *ut adulterium, furtum, homicidium*; Et inferius cap. 7. dicit se de justitia alibi tractaturum, *de justitia* inquit, *quoque quia non simpliciter dicitur, postea distinguemus*, quasi rejiciens divisionem virtutis circa actiones versantis in inferius dicenda. Accedit Auditoris S. Thom. qui expressè art. 9. negat justitiam versari circa passiones.

PROBATUR S. ratione. Cujus fundamen-
tum habetur in S. Thoma citato in corpore art.
verba illius sunt. *Cum homo per Passiones inte-
riores non ordinetur immediate ad alterum, non pos-
set circa ea, esse iustitia, qua homo ordinatur ad alie-
rum.* Quæ ratio illius sic proponitur.

Si iustitiæ obiectum materiale essent passio-
nes, iustitia non esset virtus ad alterum. Sed
est virtus ad alterum. Ergo. Minor constat
ex dictis supra. Major autem probatur. Tum
quia. Ipsæ passionēs non sunt ad alterum: sunt
enim aliæque actionēs non ad alterum, aliæ ad
alterum; nullæ autem aliæ non ad alterum, nisi
passiones, quæ enim aliæ? Tum quia. Impo-
ssibili omni alia creatura rationali, adhuc per ira-
scibilem moveretur homo ad domandas bestias
insidiantes, & famescens appeteret cibum. Er-
go, apparet concupiscibilem & irascibilem, non
esse essentialiter ad alterum; adeoque nec pas-
siones, quæ sunt actus priorum.

PROBATUR 3. Si objectum justitiæ materiale essent passionēs, versaretur justitia circa sensibile: passionēs enim sunt sensibilibus, ut suppono ex aliis materiis. Sed justitia non versatur circa sensibile: nescio enim, quem sensum moveat honestas inclusa in æqualitate ad jus alterius.

OBJECIT I. *Citat. Vasq.* Omnis virtus moralis circa actiones secundum seipsas, & circa moderandos affectus passionum versatur. Quod ipsum probat. Quia ita versantur etiam fortitudo & temperantia, versantur enim etiam circa amorem suarum honestatum.

RESPONDETUR. Negando Antecedens: Fortitudo autem & temperantia, licet versantur circa passiones, parum refert: quia non sunt virtutes ad alterum, secus iustitia. Dici etiam potest. Omnem virtutem moralem versari circa moderationem passionum, vel imperativè, vel formaliter; imperat autem etiam iustitia moderationem passionum.

OBJECT 2. Idem. *Justitia & partes illius* subjectivæ, & potestativæ, non solum circa actus, & opera sunt; sed etiam ipsos affectus contrarios passionum moderantur. Et ita passio iræ, movere solet ad justitiam, quam moderatur justitia, & nimius amor pecuniæ excitat ad rapinam, quod moderari debet justitia.

RESPONDETUR Communiter. Negando, quod iustitia elicitive moderetur iram; vel nimium amorem pecuniæ; sed solum imperatively elicitive autem liberalitas, moderaturve amorem pecuniæ, &c.

INSTAT 1. Vsq. Si nimium amorem pecuniæ, ne committatur iniustitia, moderatur liberalitas; idem omnino sequetur incommodum. Nam liberalitas est pars potestativa iustitiæ; quia est ad alterum, & ita non debet versari circa passiones; sed circa operationes; ut de omnibus partibus iustitiæ dicit S. Thomas.

RESPONDETUR. Supponendo ex doctrinâ S. Thomæ 22. q. 118. quod Avaritia importet immoderantiam aliquam circa divitias dupliciter. Uno modo immediate circa ipsam acceptionem, & conservationem divitiarum; in quantum scilicet, aliquis acquirit pecuniam ultra debitum, alicui furripendo, vel retinendo; & sic opponitur iustitiæ. Alio modo importat immoderantiam circa interiores affectiones divitiarum; puta, cum quis nimis amat, vel desiderat divitias, aut nimis delectatur in iis, etiam si nolit rapere aliena; & hoc modo Avaritia opponitur liberalitati; ipsa autem liberalitas ex eodem S. Thomæ q. 117. a. 6. in Corpore, dupliciter adhuc spectari potest. Primo secundum id, ad quod per se tendit: scilicet, ad ordinandam propriam affectionem circa possessionem pecuniarum, & usum. Secundo, potest spectari liberalitas secundum id, secundum quod ordinatur ad aliquod bonum ex consequenti: quia scilicet, si homo non est amativus pecuniæ, sequitur, quod de facili utatur eâ, & ad seipsum, & ad utilitatem aliorum. Qua doctrina S. Thomæ supposita.

RESPONDETUR. Quod liberalitas secundum id, quod ex consequenti importat, sit pars potestativa iustitiæ; sicque est virtus ad alterum, versaturque circa operationes, licet secundum id, quod dicit per se primo, & ad quod, vel maxime in omni virtute attendendum est, versetur circa passiones: quia circa temperandum nimium amorem habendi.

INSTAT 2. Vsq. Illum amorem nimium pecuniæ debet moderari non liberalitas, sed iustitia: siquidem sine affectu liberalitatis potest aliquis servare iustitiam, & ad hunc finem nimium pecuniæ amorem moderari.

RESPONDETUR. Sine affectu liberalitatis, quam ex consequenti importat liberalitas, potest esse iustitia, sed non sine affectu, quem primo per se intendit liberalitas; qui est moderatus amor pecuniæ: sine quo, in circumstantia, trahentis amoris in oppositum, esse non potest iustitiæ; moderando illum amorem, non elicitive, sed imperatively.

INSTAT 3. Nulla est virtus, quæ non habeat opus bonum, quod per se respiciat: quomodo

ergo non omnes virtutes erunt circa actiones, sed aliquæ circa Passiones?

RESPONDETUR. Omnem virtutem esse circa actionem, per actionem intelligendo etiam refrenationem eorum affectuum, qui nobis cum brutis communes sunt, sed non omnis virtus, erit circa actionem, nomine actionis intelligendo moderationem motuum voluntatis, competentium non nisi appetitui, prout rationalis est.

Quod si dantur virtutes, quæ versantur non nisi circa moderationem talium motuum, dabuntur hoc ipso virtutes, quæ non versantur circa passiones.

OBJECIT 3. Vsq. Auctoritatem Arist. ex 2. Eth. c. 3. *Moralis namque virtus circa voluptates, doloresque versatur.* Quod autem non agat ibi Arist. de voluptate & dolore consequenti, quæ se habeant per modum effectus, ex antecedentibus colligitur. *Ob voluntatem enim res, inquit, improbas agimus, ob dolorem verò res posthabemus honestas.*

RESPONDETUR. Duplices esse tristitias & voluptates. Quasdam quidem, quæ passiones sunt, versanturque circa sensibilia; circa has si versaretur omnis virtus, hoc ipso omnis virtus versaretur, circa voluptates & tristitias; sed nego circa sic sumptas voluptates & tristitias debere versari omnem virtutem: cum expressè Arist. 2. Eth. c. 7. Fortitudinî assignet pro objecto timores & audacias, non autem voluptates & tristitias, quas assignat temperantiæ. Aliæ autem sunt tristitiæ & voluptates innexæ honestis actionibus, licet ad illarum honestatem, non nisi appetitus intellectualis se extendere possit. Hanc voluptatem expressit Philosoph. 1. Eth. cap. 8. *Non est iustus, qui non gaudet iustis operationibus,* quæ ipsa duo, licet sint non nisi effectus consequens operationem moralem; possunt tamen præire in intentione, movereque suo modo, ad positionem moralis actionis. Sed inde non sequitur, omnem virtutem moralem, versari circa passiones.

Directè ergo ad Arist. dici potest. Omnem virtutem moralem versari, vel circa primi generis; vel circa secundi generis voluptates & iustitias. Sed versando circa has secundi generis, non sequitur quod versetur circa passiones. Quod autem huius secundi generis admiserit Arist. voluptates, colligitur ex 1. Eth. c. 8. Præterea, si virtutes sunt circa actiones atque affectus, omnem verò affectum & actionem, voluptas sequitur aut dolor: Virtus ob id ipsum circa voluptates doloresque versatur.

Alia Methodo, Respondet citatus Valentia, Quod omnis virtus versetur circa voluptates & tristitias, non tanquam circa materiam propriam, redigendo illas ad mediocritatem, sed

cas vincendo, tanquam impedimenta sui recti operis, quod præstare potest per alias à se virtutes.

Sub finem attingenda adhuc est doctrina Valg. quam habet, d. 85. n. 19. qui ait. Quamvis iustitia sit ad alterum, & respiciat bonum ad alterum, secundum rationem specificam illius, hoc non obstat, quo minus secundum eandem peculiarem & specificam rationem, respiciat aliquam passionem quam moderetur. Sed huic doctrinæ per hoc principium satisfieri potest. Quia quæcunque est ratio & taxa, quæ ostendat multiplicari virtutes, eadem ostendet non posse includi intra eandem virtutem moralem moderationem passionis, directe à se ponendam, & prosecutionem honestatis, nihil sensibile includentis.

Punctum Difficultatis 2.

Quodnam sit Objectum materiale Iustitiæ?

Iccet interdum pro eodem sumantur, Actio & Operatio, quod etiam notant Auctores ad 2. Eth. c. 6. Unde & in communi usu, bene dicitur, dari actiones immanentes, & dari operationes immanentes, interdum tamen non sumuntur pro eodem: dicimus enim tres v. g. operationes intellectus, sunt objectum Logicæ, & non dicimus tres actiones. Cæterum pro præfenti operatio & actio externa, pro eodem sumuntur. Sicut enim operatio, ex vi vocis videtur aliquid operari, & elaborare extra se, ita & actio externa: quæ ideo appellatur actio externa: quia ordinatur ad alterum; alter autem, externum est quid. Unde actio externa est, per quam venit in communionem vitæ, hoc est, v. g. restitutio, traditio, emptio, &c. *Hoc posito*

DICENDUM est. *Actiones externas esse objectum materiale proximum iustitiæ.* Conclusio continet plures partes. Primam, quod actiones externæ sunt objectum. Secundam, quod materiale. Tertiam, quod proximum.

Quoad Primam Partem. Probatur. Auct. S. Thomæ hic q. 58. a. 8. quæ respicit Auctoritatem Arist. 5. Eth. 1. Ubi agens de iustitia particulari, ejusque speciebus, meminit æquivalenter actionum externarum: quia meminit actionum, quibus venit in communionem vitæ. Unde dicit, *Iustitiæ particularis, jurisque ejus, quod ad ipsam attinet, una species est, quæ in distributionibus aut honoris, aut pecuniarum, aut cæterarum rerum consistit &c.* Altera quæ in commercio hominum versatur.

PROBATUR 2. Ratione desumpta ex S. Thomæ citato. Vera est hæc propositio. Omne rectificabile per rationem, est objectum virtutis moralis, ut docet Arist. 2. Eth. c. 2. & 6. Ergo & aliquod rectificabile est objectum vir-

tutis moralis. Sed actiones externæ sunt rectificabiles per rationem. Ergo & illæ sunt objectum virtutis moralis, sed, non fortitudinis, nec temperantiæ: quia hæc versantur circa passionem. Ergo, sunt objectum iustitiæ. Hæc ratio S. Thomæ, proponi sic aliter potest.

Actio externa, quæ venit in communionem vitæ, qualis est datio, acceptio, emptio, venditio &c. similes, possunt bene vel malè fieri, ut probat experientia. Fundaturque ulterius hæc propositio in hoc principio: Quia, si hæc actiones semper bene fierent, non daretur furtum, seu acceptio mala. Si etiam semper malè fierent, restituens alienum, operaretur contra rationem, vel etiam is, qui non raperet alienum. Ergo eadem actiones possunt esse objectum alicujus virtutis. Probatur Conf. Quia si actiones, quæ possunt bene vel malè fieri, non essent objectum alicujus virtutis: hoc ipso non possent bene fieri: si enim bene fierent, bonum redderent facientem, sed si non essent objectum alicujus virtutis, bonum non redderent facientem; aliàs daretur ratio formalis virtutis sine virtute. Quod si hæc actiones sunt objectum alicujus virtutis. Ergo, sunt vel maximè objectum iustitiæ: quia fortitudo, & temperantia, nec emit, nec vendit. Confirmatur. Tum quia. Actio, quæ potest bene fieri, cum posset fieri malè, est objectum alicujus virtutis. Actio externa potest benè fieri, cum posset fieri malè. Ergo, actio externa est objectum alicujus virtutis. Minor probatur: quia si actio externa non posset benè fieri. Ergo, ex contradiatoriis utrumque esset falsum: falsa enim esset hæc propositio, furans benè facit, est enim dissonum naturæ rationali furari; falsa etiam esset hæc propositio. Non furans benè facit: quia actio externa quæ venit in communionem vitæ, qualis est actio non furandi, bonitatem nullam participat, nec benè fieri potest. Major probatur. Tum quia. Vel per virtutem posset benè fieri, vel sine virtute; si per virtutem, habetur intentum; si sine virtute. Ergo, & sine virtute & cum virtute: sine virtute ut tu dicis, cum virtute, ut probo. Quia cum virtute fieri nihil aliud est, quam benè fieri, ut ostendit inductio fundata in hoc principio: Quia fieri virtuosè, non est aliquid realiter super additum ipsi benè fieri. Ergo, si benè fit sine virtute, benè fit cum virtute. Cum virtus sit ipsum benè fieri, quod tunc habetur. Et hæc dicta sunt ad probandum, quod actio externa sit objectum alicujus virtutis. Postea, subsumitur: Sed non est objectum alicujus alius virtutis moralis cardinalis, quàm iustitiæ, quod probatur. Quia sola iustitia est virtus ad alterum, ut supra probatum. Ergo. Actio externa, solius illius, erit objectum:

* C 3

quia

R. P.
TH. MILOD
J. B. WSK
Tom 3. c. 4.
D. VI
G

quia ipsa etiam dicit, esse ad alterum. Idem Subsumptum inductio virtutum reliquarum ostendit, quæ non attendunt ad actiones externas, ut commutationes venditiones &c. similia.

PROBATUR 3. Passiones sunt objectum virtutis. Ergo & actiones externæ erunt objectum virtutis. Sed non alius, quam iustitiæ. Ergo. Antecedens probatur: quia aliàs nulla esset fortitudo, nulla temperantia: non haberent enim materiam, cui conjungerent suum formale; nemoque beneficus Passionibus uteretur: quia hoc ipso illæ essent objectum materiale virtutis: sicut operationes intellectus, quia illis conjungitur formale Logicæ, sunt objectum materiale Logicæ. Consequentia iisdem rationibus probatur. Quia aliàs nulla esset virtus versans circa actiones externas: non enim essent materia, cui conjungeret suum formale aliqua virtus; nemoque bonam poneret actionem externam; aliàs hoc ipso essent illæ actiones objectum virtutis. Non potest autem dici neminem posse ponere actionem externam bonam, aliàs utraque contradictoria moralis falsa esset, ut urgebatur supra; reddensque alienum, non operaretur bene. Subsumptum principale probatur. Quia universali divisione, motus voluntatis dividuntur in motus ad alterum, & in motus in ordine ad se. Ergo cum motus in ordine ad se, sive illi sint irascibilis, sive concupiscibilis sint objectum materiale fortitudinis & temperantiæ; motus ad alterum seu actiones externæ, debent spectare ad iustitiam: quia nulla est jam alia reperibilis cardinalis virtus spectans ad voluntatem, præter iustitiam; & tamen ex probatis etiam illæ debent spectare ad aliquam virtutem.

Quoad secundam Partem. Quod scilicet, actiones externæ, sint objectum materiale iustitiæ, probatur, ex proportionem ad materiam, ob quam aliquod objectum dicitur materiale. Quod enim se habet sicut materia, id, est indifferens, ut fiat bene vel male; sicut materia est indifferens ad formas; & sicut sine forma non est constitutum ens in certa specie sibi debita; ita & materiale objectum iustitiæ sine formali iustitiæ non est in specie sibi debita. Jam autem, ut dixi, sic se habet actio externa.

Quoad Tertiam Partem. Quod scilicet, actiones externæ sint objectum immediatum. Ratio est; quia nullum potest immediatius assignari objectum, vel enim hoc esset actus imperans ipsam actionem externam, & hoc non. Tum quia, objectum materiale iustitiæ debet in omni actione iustitiali reperiri, quomodo enim esset sine sua materia: sicut alia etiam requirentia materiam, sine sua materia esse non possunt. Et tamen ponitur sæpe actio externa, sine ullo actu imperato, per solum directum. Tum quia. Hic quaeritur de materiali objecto necessario, & indispensabiliter requisito; tales autem non sunt actus illi imperantes: nam impossibili omni

imperio, solis venditionibus, & emptionibus, commutationibus, restitutionibus &c. sufficienter veniretur in communionem vitæ, æqualitasque conjungi illis posset requisita ad iustitiam. Non etiam objectum materiale immediatius iustitiæ, sunt ipsæ res. Tum quia. In habitibus, qui non relinquunt post se opus, & ad motus attendunt, operationes ipsæ, sunt objectum immediatum, mediatum verò objecta operationum. Sic v.g. Prudentia immediatè attendit ad operationes secundum rectæ rationis dictamen hic & nunc ponibiles; mediatè autem non nisi ad objecta illarum operationum. Fortitudo immediatè attendit ad resistantiam adversis, mediatè autem ad ipsa adversa. Logica attendit ad operationes intellectus, mediatè ad res ipsas, & sic de reliquis. Dixi, de habitibus non relinquentibus post se opus. Nam sutoria immediatè fortassis circa calcem versatur, & non nisi per attributionem circa factiones suendi. Tum quia, non nisi mediantibus actionibus externis, versatur iustitia circa ipsas res: non nisi enim mediante necessario datione centum, venit per centum in communionem vitæ. Ergo apparet immediatius ipsas actiones, esse objectum ejusdem.

Tum quia. Illud est immediatum objectum, cui conjungi potest immediatè ratio formalis iustitiæ. Sed tales sunt actiones externæ: quia ante positionem ipsarum rerum, jam ipsa datio, pro illo priori saltem rationis, habet formale iustitiæ.

Cum hoc tamen stat, quod etiam res ipsæ sint objectum, saltem remotum, iustitiæ. Ratio. Quia actio externa habet connexionem cum ipsis rebus. Ergo non poterit attingi, quin etiam suo modo attingatur ipsa res; & sic non potest habere quisquam volitionem reddendi equi, nisi ipsummet attingendo equum.

Punctum Difficultatis 3.

Solvuntur Objectiones.

OBJICITUR 1. Volitio potius actionis externæ est objectum iustitiæ. Ergo, non actio externa. Anteced. probatur. Quia imprimis etiam volitio illa potest participare formale iustitiæ, haberi que ex motivo honestatis iustitialis. Ex altera parte per prius ponitur volitio actionis externæ, quàm actio externa. Accedit, quod talis sit antecessio, quæ antecedit volitio ipsam actionem externam; ut videatur sola formaliter posse primò per se participare honestatem iustitiæ. Quod probatur. Quia honestas primò per se iustitiæ, est honestas libera; sola autem volitio actionis externæ, est libera: quia sola est imperans; actus autem imperatus, non habet primò per se libertatem, est enim liber, ex suppositione imperii liberi. Ergo, nec primò per se honestatem.

RESPON-

RESPONDETUR Negando Antecedens. Probationes ex dictis solvuntur. Quia scilicet volitio illa, licet possit participare honestatem justitiam, & ex eo sit objectum justitiæ: quia tamen in illa non consistit, sed ordinatur ad actionem externam, ideo illa potius erit objectum justitiæ; præcipue, cum non tam attendatur justitiæ, quam ad id, ad quod sit applicatio. Volitio autem illa applicat ad actionem externam. Et sic ut v.g. in poenitentia, volitio imperans actum poenitendi, non primo per se intenditur, sed ipsa poenitentia; volitio ædificandi non primo per se intenditur, sed ædificatio; & sic de cæteris. Ita & in præfenti, primo per se intenditur actio externa. Et ceterè potest impossibile esse volitionem realem distinctam ab ipsa actione externa, quid deest justitiæ, ut non possit formare venditiones, commutationes &c. apparet ergo, non nisi reductivè hoc spectare ad justitiam. Actio etiam externa est per se libera, non hoc sensu. quasi non ex suppositione imperii sit libera, sed hoc sensu: quia per se non est ullo modo necessitata. Deinde non est necesse semper Rationem pro volitione acceptam, habere rationem actus imperati, consequenter poterit esse per se, immediate, sine ulla alia suppositione libera.

OBJICITUR 2. Res potius sunt objectum materiale: quia ipsa datio dicit ordinem, & nexum cum rebus, quæ dantur, in hisque ultimo consistunt.

RESPONDETUR. Non sequitur pecuniæ v.g. æquè primo immediate esse objectum justitiæ. Ratio, quia in assignando objecto justitiæ, non tantum est attendendum an æquè primo utrumque respondeat, sed primario ad hoc attendendum est, an æquè primo & immediate participet, non dico æqualitatem, sed honestatem æqualitatis, virtus enim moralis, non ad æqualitatem præcisè physicam, sed ad æqualitatem moralem, adeoque involventem in se honestatem attendit. Honestatem autem res ipsæ non participant. Cæterum ad res magis attendit justitia quam Logica, quia eadem invariata manerent operationes Logicæ, si pro rebus, A. & B. substitueretur: non manerent autem eadem donationes, emptiones, restitutiones, si pro pecunia A. & B. restitueretur.

INSTABIS 1. Æqualitas afficit immediate res ipsas, non autem operationes externas. Quia ad centum debiti, nihil est æquale nisi centum, imò tota ratio justificandi datum & acceptum, est æqualitas rerum.

RESPONDETUR. Imprimis insistendo datæ solutioni; quod scilicet quidquid sit, an æqualitas Physica afficiat immediate res ipsas, falsum tamen est, quod æqualitas moralis seu honestas æqualitatis, immediate afficiat res ipsas.

Deinde ex alio principio solvitur idem argumentum. Negando antecedens; ad centum

autem debiti non est æquale centum utcumque, hinc si debitum sit centum, creditorque habeat centum, est tunc æqualitas Physica debiti & crediti, sed non æqualitas moralis: quia ad centum debiti non est æqualitas nisi centum solutionis, si autem est illic solutio, est actio externa, quæ ipsa est prior ipso centum dato, solaque participat honestatem, hinc sola, immediatum erit objectum.

INSTABIS 2. Illud est objectum justitiæ materiale immediatum, quod per se immediate participat æqualitatem justitiam: illud autem per se immediate participat æqualitatem justitiam, quod per se immediate participat æqualitatem, quam appetit creditor: nam æqualitas debitoris relativa est ad æqualitatem creditoris, æqualitas autem, quam appetit creditor, est æqualitas rerum, nempe ut si creditis centum, respondeatur per centum.

RESPONDETUR ex dictis, quod, illud per se participet æqualitatem justitiam, quod per se immediate participat æqualitatem, quam tanquam includentem rationem honestatis appetit creditor. Conc. Non inclusa hac honestate. Nego. Ratio, quia hic agitur de æqualitate includente rationem virtutis, quæ non habetur in ipsis rebus. Hinc, si aliquis prævidens, quod sibi aliquid non esset restituendum compensaret sibi: tunc debitor non teneretur jam ad æqualitatem Physicam, non poneret tamen moralem: unde etiam illi creditor objicere posset; non reddidisti mihi &c. similia.

Aliter eidem difficultati ex dictis satisficit. Quod scilicet creditor exigit æqualitatem rerum, non quomodocunque, sed redditarum, ubi involvitur redditio, quæ prior erit reddito, adeoque per prius participans rationem Formalem justitiæ. Per hoc etiam non negatur posse concedi, quod in prædicato æqualitatis attendatur ad prædicatum æqualitatis rerum, tanquam aliquid notius.

INSTABIS 3. Ergo saltem res, non erunt quidem objectum immediatum, saltem tamen erunt ultimum. Adeum modum, quo potentia immediate specificantur extrinsece ab actibus, ultimo ab objectis, à quibus vel ipsi actus specificantur.

RESPONDETUR. Si nomine ultimati objecti accipiat quodcumque tandem spectans ad aliquam virtutem, in quo definit motus illius, sic erunt ultimum objectum res. Si autem nomine ultimati objecti accipias, quod ultimo in se participiat honestatem, ita, ut antecedentes participationes honestatis ultimo in illa consistant, sic non sunt objectum ultimum res, quia illæ in se honestatem æqualitatis participatam non habent.

OBJICITUR 3. Justitia potius intendit æqualitatem inter personas: unde etiam iudex, qui est justitia animata, vult personas æquare. Er-

go, personæ potius & non operationes externæ, erunt objectum materiale justitiæ.

RESPONDETUR. Quod justitia potius intendat æqualitatem inter personas tanquam finem. Cui debetur æqualitas, non autem intendit æqualitatem inter personas tanquam finem Qui: & tamen non nisi objectum, coincidit cum fine Qui. Hinc etiam Religio: quia habet Deum pro fine Cui, & actiones cultivas Dei pro fine Qui, fit, ut illæ sint objectum Religionis, non verò Deus.

Paulò alter communiùs respondetur: quòd scil. justitia intendat æqualitatem inter personas non inducendo illam immediatè in ipsas personas, sed in actiones nonnisi illarum: ad eum modum, quo immediatè rectitudo Logica inducitur in operationes, non in ipsum intellectum.

DIFFICULTAS II.

De Objecto Formali Justitiæ.

TRACTATIO de Objecto formalis justitiæ, sub ratione formalis certior est, uàm in aliis materiis; præcipuè habituum intellectualium. Triplex enim Ratio formalis in aliis materiis distinguitur. Ratio sub Qua formalis, hæc ordinariè dicitur esse abstractio, quæ locum in præsentia non habet: quia abstractio, sicut ipsa est de linea intellectuali, ita etià convenit nonnisi intellectualibus habitibus, justitia autem virtus moralis est; licet etiam in virtutibus moralibus reperiri suo modo possit v.g. in præsentia æquabilitas, æqualitatis ipsam honestatem, pro formali statuendo. Non habet etiam hic locum Ratio formalis, Quæ, prout condistincta à ratione formali Propter Quam: quia in habitibus virtutum, motivum proprium desumibile est, nonnisi ex ratione inclusa in ipsomet formali; & ita in Fide, ratio motiva, est veritas prima, quæ etiam est ratio formalis fidei, honestas item gubernandi se secundum dictamen hîc & nunc rectæ rationis, est & motivum & formale prudentiæ; sicque de reliquis, idemq; contingit, ut videre erit, in justitia.

DICENDUM est. *Formale justitiæ esse honestatem æqualitatis ad jus alterius.* Dico potius esse honestatem æqualitatis, quam æqualitatem: quia justitia etiam quoad suam rationem specificam, est virtus voluntatis; habetq; specificativum virtutis voluntatis, utpotè ejus species. Si habet rationem specificam virtutis voluntatis, habet rationem versantis circa objectum voluntatis: cum ergo non versetur circa utile, quia non versatur circa proprium, hinc, appellatur ab Aristotele, *bonum alienum*. Item cum non versetur circa jucundum, quia etiam hoc spectat ad virtutes moderatrices ut plurimum passionum, debet versari circa honestum: si debet versari circa honestum, debet hæc ratio ex-

primi, quia sicut species externa, prodit pulchritudinem, ita formale, prodere debet pulchritudinem virtutum, quæ stat in prosecutione honesti. Cumque æqualitas etiam in rebus suo modo reperitur, idque immediatè, nullo enim mediante centum est æquale ad centum, non reperitur autè nisi in operationibus honestas, debet fieri in objecto justitiæ formali mentio honestatis, ut ita magis proprium & circumscriptum ponatur formale justitiæ. Debet autem esse honestas æqualitatis, non qualiscunq; quia illa qualiscunq; non sufficit ad virtutem justitiæ: esse enim æqualem maximis, famâ, doctrinâ, elegantia corporis, divitiis &c. dicit honestatem æqualitatis, nec tamen quidquam justitiale importat. Ideo additur, quòd formale justitiæ non sit honestas æqualitatis quocunq; modo, sed honestas æqualitatis ad jus alterius.

PROBATUR I. Auctoritate Aristotelis 5. Ethicorum cap. 3. & sancti Thomæ. q. 58. art. 10. & II. Ubi adducit Auctoritatem Sancti Ambrosii. Lib. 1. de Officiis: *Justitia est, quæ unicuique, quod suum est tribuit, alienum non vendicat, utilitatem propriam negligit, ut communem æquitatem custodiat.* Ubi, ut vides, numeratis actibus justitiæ, tamen illarum centrum adeoque formale exprimit, æqualitatis custodiam.

PROBATUR 2. Argumento communi. Illud est objectum formale justitiæ, quod maximè intendit in suis actibus justitia, quodque illam sufficienter distinguit à reliquis omnibus; quæ Propositio probatur inductione in reliquis quibuscunq; habitibus: resolviturq; in hoc imprimis. Quia, quod maximè appetitur & intenditur ab habitu, illud est maximum bonum illius: sicut enim appetitus index est boni, quod appetitur; ita maximus appetitus, index est maximi boni. Jam autem in habitibus, maximum bonum, est objectum formale; sicut in composito maximum bonum, est forma, unde & sola appellatur ab Aristotele, Quod Quid. Resolvitur etiam in hoc. Quia in habitibus practicis, finis ultimus intrinsecus, & objectum formale, sunt idem, si sunt idem: Ergo cum id, quod maximè intendit in suis actibus justitia sit finis ultimus intrinsecus justitiæ, maximè enim finis ultimus intenditur, idem etiam, quod maximè appetit, & intendit suis actibus justitia, erit objectum formale ejusdem. Quod autem illud maximè intentum debeat etiam esse sufficienter distinctivum, ex proportionem ad formam Physicam deducitur, quæ universaliter res distinguere, id tamen non facit universaliter. Sed justitia in suis actibus maximè attendit ad æqualitatem ad jus alterius. Quod probat inductio, universaliter hanc Propositionem fundans; Nullus actus est justitiæ, qui æqualitatem ad jus alterius non importet. Ergo appa-

apparet illam æqualitatem maximè intendi: tam quod in omnibus appetit ponere, ponitque iustitia, apparet maximè appeti; sicut, quia natura maximè horret nihil, & appetit ens in omni- bus, quæ ponit, ponit ens; & in statuariis, quia maximè appetitur, tanquam formale, efficitur corporeorum lineamentorum; ea in omnibus ponitur à statuario. Quod autem idem formale sit ad æquatum; probat communis Ratio. Quia nec excedit iustitiam: càm nulli alteri, nisi iustitiæ competat; & non exceditur à iustitiâ, quia nihil aliud est, quod præter æqualitatem intendat iustitiâ. Et sicut ad æquatum formale hominis, est rationalitas, quia nec excedit hominem, nec exceditur ab eodem, sic & in præfenti erit æqualitas. Esse autem eandem obiectum attributionis, ex eo deducitur: quia ad illam omnia attribuantur, quæ spectant ad iustitiâ.

PROBATUR 3. Honestas æqualitatis ad jus alterius, est aliqua honestas: non esset enim id, quod est, si non esset honestas aliqua. Ergo est obiectibilis alicui virtuti morali cardinali. Nam nullum est honestum, quod virtus non profectatur, sique illud virtus non profectatur, hoc ipso non esset honestum. Virtus enim, ut sic, est essentiali determinatione profectiva honestatis; & si esset indifferens ad illius profectum, hoc ipso non virtus, sed commune quid ad virtutem, & vitium, esset. Quod si honestas æqualitatis ad jus alterius est obiectibilis alicui virtuti cardinali, non erit obiectibilis alteri, quam iustitiæ. Quod ipsum probatur. Tum quia. Iustum & æquale, per Aristotelem, & omnes, in idem recidunt, in genere moris. Ergo, si ratio formalis iusti, est iustitia, etiam æqualitas, ratio formalis iusti erit, sicut albedo, est ratio formalis albi. Sed non æqualitas in quantitate, vel qualitate: hæc enim est æqualitas Physica. Ergo erit æqualitas ad jus, hæc enim est sola moralis, spectansq; ad iustitiâ. Tum quia, per ipsam enumerationem partium facile devenitur, æqualitatem hanc non esse obiectum alius cardinalis virtutis; non enim est obiectum prudentiæ, quia hæc attendit ad regulas rationis, secundum hanc & nunc: non etiam spectat ad temperantiam, vel fortitudinem; quia per se hæc attendit ad passiones; hoc autem per se, æqualitas dicta, non importat. Tum quia illius virtutis obiectum formale est æqualitas, cuius virtutis omnis actio, est aliqua æqualitas. Quod ipsum probatur. Hoc enim ipso non esset illud obiectum formale, de quo hic quæritur, si non formaret quemcunque illius virtutis actum; sicut non esset ratio formalis hominis rationalitas, si quicumq; homo non esset rationalis, modo hæc ratio formalis coniungatur cum sufficiente distinctivitate illius ab omnibus; quæ non sunt ipsa. Sed non quicumq; actus reliquarum virtutum est æqualitas. Quod ipsum probatur. Quia

potest prudentia dictare hanc & nunc hoc potius quam illud comedendum esse. Potest fortitudo temperare iram; temperantia appetitum mortificare ex præcisa honestate mortificationis, in quibus omnibus nulla relucet æqualitas ad jus alterius. E contra autem; nullus actus est iustitiæ, qui non sit æqualitas immediatè vel proximè reductivè; dixi, proximè reductivè, quia omnes virtutes ad singulas remotè reduci possunt, saltem ratione imperii.

OBJECITUR 1. Defectio datur actio iustitiæ cum inæqualitate. Ergo, æqualitas non est obiectum formale iustitiæ. Antecedens probatur. Quia si aliquis impos reddendi centum, reddat quinquaginta, non ponit æqualitatem, & tamen ponit actum iustitiæ: hinc semel redditum quinquaginta non tenetur iterato cum alio quinquaginta reddere, extinguitq; omne jus ad quinquaginta.

RESPONSIO communis est; quod, reddens quinquaginta, non ponat æqualitatem materiale: hæc enim deposcit aliud quinquaginta; quod tamen ponat æqualitatem formalem, h. e. eam, quæ hic & nunc legitime exigitur, & quæ hic & nunc obligatorie reddenda est; ita, ut si non reddatur, incurrenda sit iniustitia.

INSTARI potest 1. contra hanc Responsionem. Quia & attenderet iustitia & ad medium rei non attendendo ad medium rationis; & non attenderet. Attende, et quidem, quia, expositis supra, attendere debet; & non attenderet, quia attendere ad hanc & nunc, ad circumstantias, personas, &c. est attendere ad medium rationis.

RESPONDETUR. Quod secundum rationem genericam virtutis, attendat iustitia ad medium rationis, sicut & est bonum habentis, non ad alterum. Et, sicut nulla est virtus, quæ ex directione prudentiæ non fiat, quia alias cæco modo & imprudenter fieret, quod est non virtuosè sed cum defectu operari; ita ad id etiam iustitia attendere debet. Sed non sinit in medio rationis, tanquam in ratione sua differentiali, excludendo medium rei: quia post præcedens dictamen, quod post consultationem sit de possibilitate reddendi medietatem, tum primum accedit formalis ratio iustitiæ, quæ dictat reddendum quinquaginta; quia medium rei versans circa medietatem centum, quod est omnibus idem, situm est in rebus non in proportionibus, & est ipsum quinquaginta, cuius redactionem intendit per se tunc iustitia; quæ medietas eadem est & respectu divitis, & respectu pauperis, & hunc, & aliàs. Adeoq; adhuc tunc habetur medium rei.

INSTATUR 2. Ex responsione ad principale argumentum data, sequitur iustitiâ attendere ad æqualitatem formalem, hæc enim sola in omni actu iustitiæ reperitur, non semper autem materialis, non potest autem dici, quod iustitia ad

R. P.
TH. MILOD
JAN. OWSKI
Tom 3. et 4.
D. VI
6

ad æqualitatem formalem attendat; quia non exhaurit debitum: sola autem æqualitas exhauriens debitum, est æqualitas iustitialis. Hinc non ponitur æqualitas iustitialis per aliquem actum religionis, & cultus divini: quia ille non exhaurit jus in Deo ad sui cultum, & non adæquat. *Antequam respondeatur.*

SUPPONO 1. Statuendam hic esse categoriam juris & debiti. Nam imprimis, est jus ut sic; postea debitum ut sic; sub jure ut sic, est jus ad totum, & jus ad partem; sub debito etiam ut sic, est debitum partis, debitum totius. Similiterque discurrendum de æqualitate; est enim æqualitas ut sic, idq; medium rei habens. Hæc subdividitur in æqualitatem in toto, seu absoluto, & in æqualitatem in parte, seu in aliquo absoluto: sicut enim medium rei ad decem crediti, est decem debiti, ita medium rei ad quinq; ex eodem decem crediti, est quinq; debiti, tanquam medium rei.

SUPPONO 2. Quamvis æqualitas materialis sit divisibilis, possitq; esse vel in toto, vel in parte; formalis tamen æqualitas semper est indivisibilis; Et ita obligatus reddere decem, cum non possit reddere nisi quinq; potens tamen reddere quinq; si non reddat nisi duo, non ponit æqualitatem formalem, quia poterat reddere quinq; & non reddidit. Quod ulterius in hoc resolvitur. Quia æqualitas materialis, stat in reddere quantum debes, formalis autem in reddere quantum potes: hinc cum non raro debeat intercedere legitima non redditio tantum, quantum debetur, nunquam autem possit esse legitima non redditio, si non reddat quantum possit, sit, ut hæc & indivisibilis sit, & in omni actu intervenire debeat. Quamvis autem dicatur medium etiam rei, ad quod attendit iustitia, in indivisibili consistere, non excluditur ut consistat in indivisibili, divisibiliter tamen; sicut numeri in indivisibili consistunt, compositum item, &c. similia, licet divisibiliter: ita & medium rei. Sed æqualitas formalis & in indivisibili & indivisibiliter consistit: huic enim termino, quantum potes, si aliquid demas, hoc ipso non erit, quantum potes, si autem aliquid addas, non erit etiam quantum potes, sed supra quam potes.

SUPPONO 3. Æqualitatem formalem poni in omni actu iustitiæ, sed vel cum adæquata æqualitate in toto materiali, vel cum æqualitate materiali adæquata in parte. Ratio ex dictis supra peti debet; quia si æqualitas non conjungeretur materiali, non jam actio illa externa esset actus iustitiæ. *His suppositis.*

RESPONDETUR. Potest esse æqualitas in adæquata iustitialis exhauriens debitum in parte, quæ æqualitas, si comparatur ad plus, erit inadæquata: si comparatur ad hic & nunc, & ad partem debiti, erit adæquata parti. Ad eum modum, quo semi ulna est adæquata alteri semi ulnæ, licet non sit adæquata ulnæ.

Ea, quæ allata sunt de actu cultus divini, in presenti locum non habent: quia inter Deum & homines non intercedit iustitia rigorosa. Deinde, quia posito illo actu, non jam exhauritur obligatio ad ponendum iterato similem actum; jam autem posito debito quinq; non debes repetere solutionem ejusdem quinq; sed non nisi residui, consequenter saltem in parte exhauris jus alius, & tuam obligationem. Alii dicunt in hoc esse disparitatem, quia jus divinum est ab intrinseco inexhaustibile; jus autem creaturæ est non nisi ex accidenti inexhaustibile, hic & nunc.

OBJICITUR 2. Si attendendum est ad æqualitatem in actu iustitiæ, sequitur destrui naturas omnium contractuum. Quia, ut urget Maironius, aurum totius mundi, non potest æquari unus equus.

RESPONDETUR. Quod attendatur ad æqualitatem non entitativam entium inter se, sed æqualitatem moralem, & in ordine ad communem vitam; æquantur autem moraliter, pretium æqui & equus.

OBJICITUR 3. Potest poni æqualitas ad jus alterius, & non poni actus iustitiæ. Ergo, ex assumptis supra, æqualitas, non est objectum iustitiæ, tale, de quali hic queritur: cum excedat iustitiam, utpotè reperibilis, quia reperitur iustitia. Anteced. probatur. Si quis restituat debitum aliis centum, sed animo malo v.g. ut, post numerationem pecuniæ, habeat commoditatem occidendi creditorem; talis ponit æqualitatem ad jus alterius, extinguit enim omne jus exigendi centum, & tamen non ponit actum iustitiæ: quia est impossibile ponere actum iustitiæ, & non ponere actum virtutis: nulla enim species possibilis est sine generico, quod præsupponit, prædicato, ut impossibile est esse hominem sine animali, quod autem ille non ponat actum virtutis. Probatur, quia nullus actus virtutis movetur motivo turpi, tanquam objecto prosecutionis; ille autem actus movetur tali motivo.

RESPONDETUR. Hoc, quod est ponere æquale juri alterius, dupliciter contingere potest. Imprimis, ponendo illud ex motivo iustitiæ, deinde, non ponendo illud ex motivo iustitiæ. Si non ponat illud æquale ex motivo iustitiæ, non facit quidem actum internum iustitiæ completum, facit tamen incompletum; simulque facit actum externum iustitiæ. Quod non faciat actum internum iustitiæ completum. Ratio est. Quia debuit habere volitionem iustitiam, antecedentem ipsam dationem, debuit etiam habere dationem innitentem illi motivo, quæ duo, quia non habuit, non facit actum internum completum iustitiæ; facit tamen incompletum, quia datio est etiam actus internus, imperans externam dationem: intercedis

cedit tamen tunc actus externus iustitiæ completus, nempe redditio 100. neque enim ultra hoc externum, ullum aliud externum, iustitiæ liter exigi potest. Unde in creditore extinguatur omne jus exigivum alicujus externi. Si tamen sciret non habuisse illum actum internum iustitiæ, non quidem in foro litigioso, quod non nisi ad externa attendit, in foro tamen, ut ita dicam, interno, habet jus exprobandi, quod dederit quidem, sed non tanquam restitutor; nec animo, qui probum restitutorem deceret. Si autem ponat illam dationem, illumque actum externum redditionis centum ex motivo iustitiæ, etiam si conjungat illum actum cum alio motivo in honesto, faciet adhuc moraliter actum virtutis, & sub illa formalitate, bonum. Ratio, quia quamvis Physicè ille actus ab utroque motivo dependeat; moraliter tamen duplex est, & pro illa parte morali, nihil illi deest ad rationem virtutis: nam motivum aliud spectat ad aliam partem moralem, aliudque actum moraliter: quia tamen actus bonus debet esse ex integrâ causâ; ideo non potest dici absolute bonus.

Quod ipsum ulterius sic explanatur, est quæ ad multas alias materias in simili, etiam intentiones Sacramentorum transferendum.

Quando aliquis ex motivo occisionis, & ex motivo honestatis iustitiæ reddit centum, dupliciter se in hoc habere potest. Primo, ut intercedat virtualis refutatio interna motivi v.g. honestatis iustitiæ, quasi dicat, volo dare centum, titulo restitutionis: quem ipsum titulum nolle, nisi ut occidam; talisque non facit actum virtutis iustitiæ: quia assumptum titulum refutat rejicitque; proponitque, illum sibi, ut refutet. Secundo, potest se in hoc habere ita; ut motivum utrumque assumat; neutrum refutando, & eo casu, ut dictum in superioribus, eliciet etiam actum iustitiæ, licet non denominabilem simpliciter virtuosum. Et licet, nullus actus virtutis moralis moveatur motivo turpi, casu, quo simul non conjungatur motivum honestum; adeoque motivo turpi præcise; potest tamen moveri motivo, conjuncto, cum alio motivo turpi.

Unde, ulterius inferes; casu, quo gladius restituitur furioso id exigenti, fit tunc actus completus iustitiæ externus, non tamen fit actus iustitiæ virtutis internus: quia tunc legitime non exigitur illa restitutio: sunt enim circumstantiæ illegitimantes exigentiam. Deinde, quia actus virtutis iustitiæ infundatur supra rationem actus virtutis genericam, quæ hic non habetur: quia actus virtutis, præcipit secundum dictamen recte rationis fieri, quod potius vetat furioso reddi gladium.

Directè ergo ad Objectionem dici potest. Negando Antecedens. Et Probationem illius, distinguendo, quod talis ponat æqualitatem, & non ponat actum iustitiæ, secundum quod movetur motivo illo in honesto concedo: Secun-

dum quod movetur motivo honesto. Nego Majorem. Adde per nos non æqualitatem utrumque; sed honestatem æqualitatis, esse formale iustitiæ, quæ si non habeatur, quid mirum si non erit actus iustitiæ?

DIFFICULTAS III.

De medio intento à iustitia.

OMne æquale, est medium. Posito ergo, quod iustitia attendat ad æqualitatem, attendet ad medium. Quod, quantum ad presens, duplex cogitari potest; quoddam medium rei; & aliud medium Rationis. Explicandum hoc erit.

Punctum Difficultatis 1.

Quid per alios medium rei?

EXPLICAT I. quidam. Ponitque imprimis, virtutem in mediocritate tripliciter consistere. Objectivè, causaliter, & formaliter. Objectivè in mediocritate consistere dicitur, quatenus requirit in objecto suo medium, inter excessum & defectum; ut fortitudo medium inter audaciam & timorem. Iustitia inter plus & minus dati & accepti. Causaliter virtus in mediocritate consistit, quatenus, medium à ratione præscriptum, ponit in objecto suo, seu materia sua per actus suos, quo modo Temperantia ponit medium à ratione præscriptum in sumptione cibi & potus. Formaliter denique quatenus ipsa virtus est forma media inter duo vitia, seu inter duo extrema vitiosa, quorum unus peccat per excessum, alter per defectum.

Ponit deinde, non in quibusvis virtutibus triplicem hanc mediocritatem inveniri; sed in aliquibus omnes, in aliis autem, esto prima & secunda reperiatur, non tamen datur tertia. Sic in fortitudine dantur omnes tres mediocritates: habet enim in objecto suo medium inter excessum & defectum, & ipsum ratione prudenter indagat, ac definit; estque simul forma inter duo extrema vitiosa, timorem & audaciam. Castitas verò, esto primam & secundam mediocritatem habeat, caret tamen tertia: non est enim forma inter duo extrema vitiosa: sed quoties contra castitatem delinquitur, per solum defectum peccatur, recedendo ab obligatione. Sic contra castitatem conjugalem per solum defectum peccatur, puta per copulam, non cum sua, non autem per excessum, servando non solum conjugalem castitatem, sed ab omni prorsus copula, etiam licita, abstinendo. Contra etiam virtutem jejunii Ecclesiastici per solum defectum delinquitur; bis nimirum in die comedendo; non verò ab omni prorsus refectioe abstinendo.

Ponit

R. P.
TH. MLOD
IA DOWSKI
Tom 3. et 4.
D. VI
G

Ponit denique, in iis virtutibus, quæ non sunt forma mediocritatis inter duo extrema vitiosa, excessum non esse vitium, saltem eidem virtuti oppositum. Sed aliquando est virtus, aliquando ratione circumstantiarum vitium, sed alteri virtuti contrarium. Sic excessus castitatis conjugalis, dum aliquis non solum à copula illicita, sed servanda virginitatem etiam à licita, & cum sua abstinere, non est vitium contra castitatem. Sed si fiat cum consensu utriusque partis, est virtus castitatis, & quidem excellentis. Quod si fiat altera parte invita, vitium quidem est contra iustitiam, non contra castitatem; idque variis aliis instantiis illustrabat. Hisque positis. Dicebat rationis medium non ideò dici, quod sit ens merè confictum à Ratione; verum ideò, quod, esto à parte rei in objecto sit definitum, & determinatum, ipsius tamen definitio & determinatio, non sine singulari rationis scrutinio, & indagine invenitur. Sic Temperantia dicitur habere medium Rationis, non quod illud sit à ratione confictum: datur enim à parte rei in sumptione cibi & potus certa & determinata mensura, respectu cuiuslibet hominis in particulari. Unde si quærat, cur ratio definiat tantum v.g. cibum, hic & nunc? sufficere, rectè respondebitur: quia Petro in talibus circumstantiis posito, neque plus neque minus est sufficiens. Sed dicitur Temperantia habere medium Rationis, quia illud difficile invenitur: E contra, medium rei non ideò dicitur, quod tantum sit à parte rei, & nullo modo medium rationis; seu quod à ratione prorsus non debeat attingi, & proponi. Sed propterea, quod, etsi ab intellectu proponi debeat, non tamen indiget peculiari scrutinio, & indagine. *Ha Positiones & Explicatio.*

NON SATISFACIT 1. Quoad doctrinas circa ipsammet iustitiam. Nego enim universaliter, iustitiam non esse formam mediocritatis inter duo extrema vitiosa. Tum quia, accipere plus quam debeat tibi v.g. faciendo occultam recompensationem, & accipiendo decem cum tibi debeat quinque, & postea reddendo, v.g. tria tantum. Certè sunt hæc duo extrema vitiosa: plus enim & minus semper sunt extrema, Ly autem, plus quam deberes, & minus quam deberes, cum disordinationem ad debitum fundent, hoc ipso fundant rationem vitii, quod semper procedit contra debitum operandi modum. Iustitia inter hoc mediat. Ergo est forma inter duo extrema vitiosa. Tum quia. Præstantissima inter species iustitiæ est iustitia Legalis: hæc etiam versatur inter duo extrema vitiosa: Nam ponere taxam rerum; pertinet ad iustitiam Legalem, ponatur excessus taxæ, erit contra iustitiam, diminuens fortunam eumentium; ponatur defectus in taxa, minus taxando, quam res exigit, defectus erit contra iustitiam diminuens fortunam venden-

tium. Mediat inter hæc iustitia Legalis. Ergo, apparet, quod sit forma mediocritatis, inter duo extrema vitiosa. Tum quia, Concedo quidem, non in omni actu iustitiæ reperiri hoc, ut illa sit forma mediocritatis inter duo extrema vitiosa: non raro enim solo nonnisi defectu, seu per minus peccatur; & ita non peccat contra iustitiam, qui debens centum, reddit centum decem: sed inde non sequitur, quod saltè interdum iustitia non sit forma mediocritatis inter duo extrema vitiosa, ex quo sequitur, quod non esse illam talem formam, non sit ratio illius adæquata formalis, & in omnibus actibus necessario reperibilis. Tum quia. Exempla, quæ adfert pro sua sententia, non convincunt. Primum exemplum est. Si venditor ratione equi appetitabilis pro centum accipiat sciens & volens nonnisi 80. non peccat contra iustitiam. Ergo, iustitia non est forma inter duo extrema vitiosa, sed contra illam delinquitur solum per defectum. Quod exemplum non facit pro intento: Nam, imprimis, si contra iustitiam defectu seu per minus peccatur, hic aperte est minus. Ergo, peccari tunc contra iustitiam deberet vi huius doctrinæ. Deinde, non potest, statui certa regula, quomodo se, & ad quid iustitia habeat, si recuratur ad conditionem sciens, & volentis. Quod ipsum probatur. Quia sicut non fit injuria, si sciens & volens pro centum accipiat 80. sic nec est injuria, si sciens & volens pro centum, det ducenta. Secundum exemplum est. Si quis debeat duobus centum, & uni det ducenta, per hocque se reddat ad reddendum alteri impotentem, peccat tunc contra liberalitatem, eò quod gratis superaddat, quod non deberet superaddere; contra iustitiam autem nonnisi per defectum, quatenus alteri creditori non restituit, quod illi debet. Hoc exemplum commodius quidem est ad intentum arguentis, sed habet in hoc difficultatem: quia Physica, moraliter loquendo, non redditio illa, perficitur, illa datione ultra sortem; Ergo, moraliter loquendo, illa datione peccatur contra iustitiam. Tum quia. Ratio, quam explicans ponit pro hac positione, est contra illud. Sic enim assumit; contra iustitiam solum delinquitur per defectum restituendo minus vel auferendo plus quam debetur. Hæc autem assumptio est contra illud, quomodo enim auferre plus quam debetur, est defectus? cum non sit minus sed plus; nisi forte dicas hunc esse defectum moralem, qui contingit etiam in illis, in quibus nonnisi per plus peccatur.

NON SATISFACIT 2. Quoad doctrinas circa alias virtutes. Tum quia. Nego timorem sine addito, itemque audaciam esse extrema vitiosa, inter quæ procedat fortitudo. Sed sunt passionibus indifferentes ad esse bonas & non esse malas, cum tamen explicans, sine addito ponat timo-

timorem, & audaciam pro extremis vitiosis. Tum quia, non apparet, qui non peccatur contra castitatem conjugalem, etiam excessu, hoc est, utendo aliena: videtur enim hoc spectare ad lineam pluris. Tum quia. Concedo quidem admisisse Arist. mediocritatem in virtutibus, sed non petibilem à mediatione inter duo extrema sepius mala; ait enim 2. Eth. c. 6. *Nonnulli enim sunt affectus, qui statim vel ipso nomine cum pravitate implicuntur, ut malevolentia & invidia, & item actiones, ut adulterium, furtum, &c. Omnia cum hac & huiusmodi appellantur: quia non excessus ipsorum aut defectus, sed ipsa mala sunt. Vt nullo modo possit quisquam in ipsis rectè agere, sed peccare semper necesse sit.* Cujus rationem his formalibus subdit. *Nam hoc modo exsuperationis & defectus mediocritas exsuperationis item exsuperationis, & defectus defectio inveniretur.* Et tamen, sine ullo addito, explicans appellat mediocritatem formalem, stare in mediocritate inter duo extrema vitiosa.

NON SATISFACIT 3. Tum quia, hæc explicatio, est contra communem acceptionem harum vocum, Medium rei, & Medium rationis: Nam imprimis Arist. non ex facilitate, vel difficultate indaginis scrutiniq; hæc duo discernit: nam Medium rei, accipit per ordinem ad hoc, quod sit unum idemque omnibus: contra, Medium rationis, Medium non unum idemque omnibus. Ipse etiam S. Thomas citatus in corpore, Medium Rationis dicit, non accipi secundum proportionem unius rei ad alteram, sed solum secundum comparisonem ad ipsum virtuosum; cum tamen Medium justitiæ h. e. Medium rei, consistat in quadam proportionis æqualitate, rei exterioris, ad personam exteriorem. Insistens horum auctoritati Molina t. 1. d. 3. col. 8. definit Medium Rationis, quod sumatur per comparisonem ad agentem. Medium autem rei sumitur ex natura rei collatione facta cum altero. Similia habet Tann. d. 4. q. 2. n. 48. Rayn. L. 1. de Virt. Mor. in partic. f. 1. n. 19. Et ex allatis vides, quod prædicti Auctores Medium rei, non per facilitatem indaginis explicant, sed, quod idem sit omnibus, & non per ordinem ad operantem desumatur. Medium etiam rationis non explicant per difficultatem indaginis, sed quod non idem sit omnibus, per ordinemque ad operantem & circumstantias desumatur. Tum quia. Saltem nobilissima species justitiæ legalis h. e. distributiva, non foret justitia: quia proportio meriti & præmi in nullo modo de facili est indagabilis: imò si simile quid accidit, dum inconfuso scitur, non possit reddi hic & nunc totum, quantum autem hic & nunc in circumstantia talis reddentis tam mihi vel tam commodè habentis creditoris, &c. similibus circumstantiis, quantum, inquam, hic & nunc teneatur reddere, facile non indagatur. Tum quia; sequeretur quod prudentia

saltem partialiter spectata, sit justitia: quia ad prudentiam spectant tam faciles, quam difficiles indagines rerum, adeoque media difficulter & faciliter indagabilia.

EXPLICAT 2. Esparza q. 9. ponitque, Medium rei coincidere cum triplici æqualitate intenta à justitia, solumque differre per diversos comparisonum modos ad terminos relatè, ad quos eadem res consideratur. Porro æqualitas prima, quam intendit justitia, est æqualitas proportionis inter jura cujusq; & res pertinentes ad ipsum, ut scilicet: sicut se habent jura unius ad jura alterius, ita omnino se habeant res unius, ad res alterius, terminantes eadem jura. Ratio, quia impossibile est, ut habeat, quod suum est, cujus res magis excederentur à rebus alterius, quam jura ejusdem à juribus alterius, & è converso. Secunda æqualitas inter datum & acceptum per contractum; vel quasi contractum sive voluntarium sive involuntarium. Ratio, quia si duo habeant 8. & alter eorum dans tantum duo, accipiat 4. ex æqualibus fiunt inæquales adversus justitiæ Leges. Tertia æqualitas est formalis, per conformitatem ad leges, & conventiones hominum, omnibus & singulis hominibus æquales. De quo ipso notat, lege & conventionem, omnino æquali formaliter, respectu duorum, posse suboriri inæqualitatem materiale inter eosdem; & ita fit in conventionem fortis, in qua æqualis est uterque contrahens, æqualiter se exponens periculo, & spei; eventus tamen est necessarius inæqualis favens uni, adversus alteri. *Hæc explicatio*

NON SATISFACIT plenè. Tum quia; ita esset explicandum Medium rei, ut simul advertatur illius differentia à Medio rationis, quod non facit dicta explicatio. Addit quidem rationem, cur attendat ad Medium rei, justitia. Deinde, quod medium rationis in indivisibili non consistat. Sed hic conceptus non est primo definitivus medii rationis. Tum quia. Si potest, ut revera potest, dari formalis æqualitas sine æqualitate materiali, explicandum venisset, cur non reguletur tunc in sua æqualitate, idq; ultimo, justitia, per Medium rationis? Tum quia. Doctrina, quam in processu usurpat Esparza, quod scil. objectum justitiæ, consistat in medio inter duo extrema vitiosa, non tamen inter duos habitus vitiosos, ubi pronuntiat universaliter, alias virtutes morales esse etiam medias formaliter inter duo vitia, id etiam non convincit. Nam non apparet quo modo castitas conjugalis, quæ est virtus moralis, sit etiam media inter duos habitus vitiosos: imò & ipsa virginitas. Deinde, sicut hoc extremum vitiosum, quod est contra justitiæ legalem, taxare plus quam æquum, & minus quam æquum, sunt separabilia & distincta; ita & habitus

eorundem. Cur ergo saltem tunc non erit iustitia media virtus inter duos habitus vitiosos? Insuper, Ratio, quam pro hoc suo assumpto ponit Esparza, non convincit: quando enim dicit, quod eo habitu, quo aliquis causa est, ut ipse plus habeat, quam deberet habere, eadem est causa, quod alius minus habeat, id non convincit: quia licet id verum sit pro aliquo casu, falsum pro alio, secundum adlatam instantiam de iustitia legali. Nam Actus ille præcisè taxandi, est injuriosus, & taxans facit quidem minus habere mercatorem, sed ipse nihil plus per hoc acquirit, nisi acta emat, secundum taxam à se factam, qui actus, est quidem lucrativus sed distinctus ab actu taxandi, qui secundum se, est tunc injustus.

Punctum Difficultatis 2.

Explicatur Medium rei.

EXPLICATUR 1. Fundamento habito in 2. Eth. c. 6. In omni re in indivisibili non consistente, potest accipi plus, minus & æquale: si enim hæc non possunt accipi, ex eo ipso sequitur, rem illam consistere in indivisibili, hoc ipsum autem, quod est accipere posse minus, plus, æquale, vel est in re, vel in ordine ad nos, adeoque medium seu medioere, erit medium inter excessum, & defectum, vel in re, vel in ordine ad nos. *Ad medium quidem rei, id duo, inquit Aristoteles, quod ab utroque extremo æquè distat, est quæ unum & idem omnibus.* Et sic v. g. 5. & 5. in 10. medium sunt; est enim medium inter plus, quod est 6. & 4. quod est minus. Sed ad præsens commodius exemplum ponit Aristoteles, si decem plura sunt & duo pauca, sex medium accipiunt, quantum ad rem quippe quo ex eo & superent & superentur. Sicut enim 6. superat per 4. duo, ita ipsum sex superatur per quatuor à decem. Aliud autem medium appellat quantum ad nos, & hoc dicit esse non unum idemque omnibus; hocque sic exemplificat, quia si alicui 10. minas comedere multum est, & duas parum, non hoc ipso sequitur, quod medium respectu illius sint 6. minæ, quas illi possit ordinare quisquæ comedendas: fieri enim potest, quod sumptum hoc vel nimium sit, vel parum, & ita parum erit robusto alicui, multum autem ei, qui aliquam exercitationem iniecit, sobrietate indigentem. Quæ omnia sic complectitur Arist. verba textus sunt: *Non enim si alicui 10. minas comedere multum est, dicas parum, 6. ei Ludimagister comedendas præcipiet. Nam fortasse id quod, ei, si sumpturus sit, erit vel nimium vel parum. Miloni quidem parum, nimium autem ei, qui exercitationem incipiat.* Quod si quæras præcisam definitionem Medii, quoad nos, definit ibidem Arist. quod sit mediocritas ratione præfinita, seu ut superius loquitur, *quando oportet, & ob quæ, &*

erga quos, & cujus causa, & ut oportet, hæc facere. Medium autem rei est, Medium secundum rem, seu id, quod in rebus neque superat, ut excessus, nec deficit, ut defectus.

EXPLICATUR 2. habito fundamento in 5. Eth. c. 3. & 4. & in S. Thoma ibidem in tex. Lect. 4. 5. & c. Et ut id fiat.

PRÆMITTO 1. *Quod injustus & iniquus, injustum item & iniquum idem sint in moralibus, seu ut loquitur Arist.* Injuria iniqua est, proceduntque secundum plus & minus. In quibus autem est plus & minus, illic reperitur & æquale: æquale enim est medium inter plus & minus: Si enim excessum pluri addas ad minus, æqualia erunt, hæcque æqualitas nihil aliud erit, nisi medium inter plus & minus, faciens, scilicet ne hoc sit plus, nec illud minus. Quod si æquale & medium, idem sunt, in quibus erit reperire æquale, in illis erit reperire & medium: quia verò, ut dictum est, injustum est inæquale, & justum æquale; sicut in æquali seu iusto, reperitur æqualitas, ita in iusto, & iustitia, reperietur medium, quod scilicet deiciat ab excessu plus, & dicit illud minus, ut se cōæquet ad illud plus.

PRÆMITTO 2. *Omne justum & æquale ac medium, esse secundum aliquam proportionem.* Unde dicit Arist. Jus igitur quiddam est, quod in proportionem consistit. Rationemque dat: quia sicut proportio necessario numerum requirit, unde dicit: *Quod enim proportione constat, id non tam unitario numero, quam numero in unum versum proprium est: ita & iustitia, non est unius & ad unum, sed ad alterum.* Unde dixit Arist. ibidem cap. 3. *æquum in minimis duobus est.* Quasi dicat, ad minimum iustitia, inter duo commutationis extrema est, licet hæc duo minima inferius subdividat. Quamvis autem justum medium & æquale idem sint, & omnia secundum aliquam proportionem; condistinguiendæ tamen hæc sunt formalitates, ita ut justum sit, quia est per respectum ad alterum, reddendo ei quod suum est; æquale autem, in quantum est in commensuratis rebus, vel quasi rebus, secundum quas attenditur æqualitas inter duas personas. Medium autem in quantum procedit inter duo, quæ sunt plus & minus.

PRÆMITTO 3. *Si justum & medium procedit, secundum aliquam proportionem, quotuplex erit proportio totuplex erit & medium, justumque.* Porro ipsa proportio, quam ut sic definit Arist. Lib. 5. cap. 3. quod sit *æqualitas rationum.* Dividitur in proportionem proportionalitatis, & in proportionem simpliciter. Proportio proportionalitatis nihil aliud est, quam æqualitas proportionis; cum scilicet æqualem proportionem habet hoc ad hoc, & illud ad illud. Proportio autem simpliciter, nihil aliud est, quam habitudo unius quantitatis ad aliam. Rursus proportionalitas dividitur ab Arist. & S. Thoma in proportionalitatem disjunctam & continuam. Disjuncta quidem

dem proportionalitas est, æqualitas duarum proportionum non convenientium in aliquo termino, ut si dicam, sicut se habet 6. ad 3. ita se habet 10. ad 5. ubi sunt quatuor proportionis termini, sine ulla ejusdē termini repetitione. Alia autem est æqualitas continua, quæ est æqualitas duarum proportionum convenientium in uno termino, appellat eam Arist. continentem, exemplum ejus est. Sicut se habet 8. ad 4. ita 4. ad 2. vocatur autem continua, quia, sicut continua appellantur, quorum extrema sunt idem, ita & in præfenti; cum 4. & in prima comparatione, & in secunda ponatur, fit, ut idem sit utriusque extremum. Hæc ergo erit Categoria proportionis.

Proportio ut sic, hæc dividitur in proportionem simpliciter, seu Arithmeticam, quæ est proportio unius ad unum. Et in proportionem, quæ est proportionalitas; estq; proportio ipsarum proportionum; hæc ipsa proportionalitas dividitur in continuam, & disjunctam, jam definitas.

Notio 1. In quonam differant & convenient proportionalitas continua & disjuncta? Differant: quia continua repetit numerum in ipsa prima proportionem, non repetit disjuncta: convenient tamen hæc duæ proportionalitates in his duobus, imprimis, quod non possint esse nisi inter quatuor extrema ad minimum; ut inductio, exemplaque allata ostendunt, & resolvitur in hoc Principium quia proportionalitas est proportio proportionum. Ergo jam requiritur duas proportionem; singula autem proportionem, ex sua definitione, sunt inter duo, bis autem 2. sunt 4. Ergo, proportionalitas semper erit in 4. ad minimum, ad minimum, inquam, quia posset esse plurimum etiam conjugatio proportionum. Secundum, in quo conveniunt proportionalitates, id est, quod quæcunque sunt ad invicem proportionabilia, & permutatim proportionabilia sunt, & quod, quæ est proportio unius ad alterum, eadem sit totius; ad totum, sic v. g. sicut se habet 3. ad 6. ita 6. ad 12. sed 3. deficit medietate, ad 6. Ergo & 6. deficit medietate ad 12. permutata proportione. Sicut se habet 12. ad 6. ita 6. ad 3. sed à 12. 6. superatur medio. Ergo & à 6. 3. superabitur medio. En vides proportionem permutatam tenere. Ex quo etiam exemplo apparebit, eandem esse proportionem unius ad alterum, quæ totius ad totum. Cujus tale exemplum adducit S. Thomas. Si quæ est proportio 10. ad 8. eadem est proportio 5. ad 4. sequitur ulterius, quod quæ est proportio 10. ad 8. & 5. ad 4. eadem sit proportio 10. & 5. simul acceptorum, quæ sunt 15. ad 8. & 4. simul accepta, quæ sunt 12. quia hic etiam est sesqui quarta proportio.

Notio 2. In quo convenient & differant proportio Arithmetica & Geometrica? Convenient quidem in hoc, quod utraq; spectet æqualitatem & intendat; sed longè aliam & aliter. Quia æquale Geometricum attenditur secundum

proportionalitatem æqualitatem. Arithmeticum autem secundum æqualitatem quantitatis. Exemplificat id S. Thom. Quia 6. secundum Arithmetice proportionalitatem, medium est inter 8. & 4. exceditur enim ab uno & excedit in 2. sed non est proportio eadem utrobique. Nam 6. se habet ad 4. in sesqui altera proportionem. 8. autem ad 6. in sesqui tertia. E contrario verò, secundum Geometricam proportionalitatem, medium exceditur, & excedit, secundum eandem proportionem, sed non secundum eandem quantitatem. Sic enim 6. est medium inter 9. & 4. utrobique, enim invenitur sesqui altera proportio; sed non eadem quantitas: 9. enim excedunt 6. in 3. 6. verò, 4. in 2. Hæc S. Thom. cujus loci iste videtur sensus. Sex se habet ad 4. in sesqui altera proportionem; quia sex continet in se 4. & insuper super 4. duo, quod ipsum duo, est altera pars 4. sesqui ergo altera proportione à 6. superatur 4. quia superatur duobus, quod duo, est altera pars 4. Jam autem 8. est ad 6. in sesqui tertia proportionem, quia 8. continet in se 6. & insuper duo, quod duo, est tertia pars ipsius sex: superat ergo octo sex, sesqui tertia proportionem. Decem ad octo, est in sesqui quarta proportionem: quia octo à decem superatur duobus, quod duo, est quarta pars ipsius octo. Rursus, quindecim ad duodecim, est in eadem sesqui quarta proportionem: quia quindecim continet in se duodecim, & insuper tria, quod tria est quarta pars ipsius duodecim.

Notio 3. Quod videatur S. Th. agnoscere, quod detur competens proportionalitas etiam Arithmetica; nomineq; proportionalitatis utitur: consequenter requirens 4. minima. Cujus exemplum est; sicut se habet 6. ad 8. ita 4. ad 6. Cum hac tamen differentia: quia in illa proportionalitate, est eadem quantitas. Nam duo additum ad 6. facit 8. & duo additum ad 4. facit 6. ubiq; repetendo 2. Sed non est eadem proportio: quia in 6. habente se ad 4. est sesqui altera proportio, in 8. autem habente se ad 6. sesqui tertia. E contra verò, ut jam dixi, in Geometrica proportione. Et ita 6. est medium inter 9. & 4. sed medium secundum proportionem: quia sicut 9. tertia parte superat 6. ita 6. tertia parte superat 4. quam appellat S. Thomas sesqui alteram proportionem: sed non est eadem quantitas: quia 9. habet ternionem supra 6. sex verò supra 4. non ternionem, sed binarium. Hanc tamen divisionem & acceptionem usus non habet, ne videatur confundere duas has proportionem Arithmetice & Geometricæ.

PRÆMITTO 4. Iustitiam distributivam seclari proportionem Geometricam: sicut enim hæc proportio attendit ad æqualitatem, & medium; ita & iustitia distributiva. Sicut hæc proportio est inter quatuor extrema, ita & iustitia distributiva attendit ad duas inter se comparatas personas, earumque dignitates; & ad duas res, seu bona dividenda unicuique, de quo sic loquitur S. Thomas: Oportet ad rationem iustitiæ, quod sit

eadem aequalitas personarum, quibus sit iustitia, & rerum, in quibus sit, ut, scilicet, sicut se habent res ad invicem: ita & persona, alioqui non habebunt aequalia sibi: sed ex hoc fiunt pugna & accusationes, quasi sit iustitia prætermissa: quia vel æquales non recipiunt aequalia in distributione bonorum communium: vel non equalibus dantur æqua, puta si inæqualiter laborantibus dantur aequalia stipendia, vel æqualiter laborantibus dantur inæqualia. Rursus, sicut in proportionibus proportionalitatis quæ ad invicem proportionalia sunt, eadem permutata proportionalia sunt, ita & in præsentibus. Notandus hic est textus Arist. cap. 3. citatus, qui ita habet: Sicut igitur primus terminus sese habebit ad 2. ita 3. ad 4. igitur etiam alternata vice, sicut primus ad tertium, ita secundus ad quartum; quare etiam totum ad totum, quod distributio binatim copulat, quæ si etiam ita composita fuerint, iuste copulat, quasi dicat. Duplex intervenit jugatio in distributione: prima, primi ad secundum, simulque tertii ad quartum. Et alia, primi ad tertium, & secundi ad quartum; & tamen his omnibus positis subdit: primi igitur termini cum tertio, & secundi cum quarto, jugatio ius illud est, quod in distributione consistit: ubi cum supra posuisset jugationem primi cum secundo, & tertii cum quarto, nihilominus hic enuntiat, à distributiva attendi ad jugationem primi ad tertium, & secundi ad quartum. Cujus puto hanc esse rationem: quia nomine primi, venit v. g. una persona; & nomine secundi, altera; nomine tertii, venit munus primæ, nomine quarti venit munus secundæ personæ, quod etiam ostendit ipsum paradigma à S. Thoma Lectione 5. formatum: Cujus proportionis attentio spectat quidem, sed non nisi antecedenter dispositivè & directivè ad iustitiam distributivam, qualitatis personarum comparationem, & magnitudinem dandorum. Sed ad hoc proximè & immediatè, tanquam ad rationem suam ultimam, non attendit distributiva: illa enim, ex natura sua, est inductiva dominii, habitudinisque personæ ad munus, completivæque uniuscujusque fortunæ, secundum prædirectionem factam, ut possideat suum: quam possessionem sui, habitudinemque ad munus, quia non ostendit nisi jugatio primi cum tertio, & secundi cum quarto, fit, ut dicat, quod primi termini cum tertio & secundi cum quarto jugatio, ius illud sit, quod in distributione consistit; consequenter, nec attendit ad jugationem primi cum quarto, nec secundi cum tertio, quia hæc jugatio esset unius v. g. dignioris personæ, non cum suo munere, sed cum munere alius, ad quam jugationem ultimò formaliter non attendit distributiva: quia hæc jugatio non ostendit conjunctionem boni & personæ: nec infert ullam possessionem, ad quam tamen inducendam ordinatur distributiva.

PRÆMITTO 5. Iustitiam commutativam, regulariter loquendo, attendere ad proportionem sim-

pliciter seu Arithmetice, quod exprimit Arist. cap. 4. Ius verò, quod in commerciis est, est quidem æquum quoddam, & iniuria iniquum, non tamen illa constat proportionem, sed Arithmetice, per Ly illa proportionem, intelligens Geometricam, quia oppositam Arithmetice. Probat autem id Arist. quia cum non attendat iustitia commutativa ad qualitatem personarum, perindeque personis, inquit, utitur, ac si æquales essent, si ille iniuria afficiat, hic afficiatur. Unde tam bene Princeps accipiens 10. tenetur restituere 10. ac in simili facto tenetur ad idem plebejus: hinc fit, ut non attendat ad proportionem Geometricam, hocque ipso attendat ad proportionem Arithmetice, quod procedit hoc sensu: quia regulariter, & ut plurimum attendit commutativa ad proportionem Arithmetice: nam quod in aliquibus casibus attendat etiam ad Geometricam, infra dicetur. His præmissis

EXPLICATUR. Omne medium est æquale: si æquale, est inter plus & minus, ut dixi Præmissis primo; si autem est inter plus & minus, debet esse secundum proportionem, consequenter & medium rei, erit æquale inter plus & minus interjectum secundum proportionem, ut dixi Præmissis secundo. Quod si medium rei est inter plus & minus secundum proportionem, quot erunt proportionis modi, tot erunt & æqualitates mediæ rei. Quia autem duplex est proportio, nempe Geometrica & Arithmetica, ut dixi Præmissis tertio, etiam æqualitas iustitialis mediumque rei, erit illud Geometricæ proportionis, adeoque pertinens ad iustitiam distributivam, ut dixi Præmissis quarto. Et aliud æquale est medium rei in proportionem Arithmetice, spectabitque ad iustitiam commutativam.

Brevioribus autem terminis. Medium rei est æquale interjectum inter plus & minus rerum. Unde postea sequitur, quod hoc medium sit idem apud omnes; & quod non desumatur per ordinem ad operantem, sicut & ipsæ res, sunt eadem apud omnes, & non desumuntur ab operante. Medium autem rationis, erit æquale interjectum inter plus & minus, secundum præcisè rationem, ex quo postea sequitur medium hoc, non esse idem in omnibus; cum non eadem in omnibus rationes, respicereque etiam operantem, qui pro se suas etiam fundat rationes.

DICENDUM est. Medium rei intendi à iustitia.

PROBATUR 1. Citato textu Arist. & S. Thomæ q. 58. a. 10.

PROBATUR 2. Iustitia debet intendere ali-quod medium, est enim virtus, & omnis virtus in mediocritate consistit. Sed non intendit medium rationis, quod probatur. Quia virtus, quæ est ad alterum, à virtutibus, quæ ad ipsum, est distincta. Ergo, & medium intentum, de-

hoc habere distinctum. Ergo, cum alia virtutes intendunt medium rationis, iustitia debet intendere medium rei: neque enim datur tertium.

PROBATUR 3. Illud medium intendit iustitia, quo solo posito, æquantur homines, non posito, non æquantur; hoc autem est medium rei.

Punctum Difficultatis 3.

Solvuntur Objectiones.

OBJICITUR 1. Iustitia distributiva, non attendit ad medium rei: quia expressè S. Thomas q. 61. a. 5. in corpore, inquit: *In iustitia distributiva non accipitur medium secundum æqualitatem rei ad res, sed secundum proportionem ad personas.*

RESPONDETUR. S. Thomas non plus vult, quam, quòd si Petri dignioris & Pauli minus digni comparentur inter se bona distributione æqualitas, non sit futura æqualitas rei ad rem, ut si accipiat iustè Petrus 9. & Paulus nonnisi duo, & medium; sed non dicit, quòd non sit futura æqualitas, hoc est, medium inter plus Petro dabile, & inter minus, quàm debeatur eidem, dabile, in quo tamen stat medium rei, in distributione, ut mox dicitur.

INSTABIS 1. In iustitia distributiva attenditur ad personarum dignitatem per omnes. Ergo, illa non respicit medium rei.

RESPONDETUR. In iustitia distributiva attenditur ad dignitatem personarum, sed hic actus, non spectat propriè ad iustitiam, sed nonnisi reductivè; in quantum iustitia imperat prudentiæ hunc actum in suum bonum. Cumque omnis actus virtutis indigeat regulari prudentiâ, bene hanc regulationem ponibilem in taxa dignitatis personarum, exigere poterit iustitia, à prudentia. Unde, etiam per hunc actum, non distinguetur distributiva à reliquis virtutibus; posita autem taxa dignitatis personarum in distributiva, tum quæritur à iustitia medium inter plus & minus ex dando.

INSTABIS 2. Ergò eodem jure, quando prudentia ostendit temperaturo, ut tantum comedat, præcedens dictamen spectabit ad prudentiam, tantitas autem cibi ad temperantiam: consequenter non sola distributiva, sed etiam temperantia, attendet ad medium rei, præmonstratum ex consideratione personarum.

RESPONDETUR. Equales sunt in hoc distributiva & temperantia, quod utrique prætaxet conditionem personæ prudentia: in hoc tamen erit disparitas: quia totam rationem formalem suæ honestatis, desumet iustitia ex ipso medio rei; nempe æqualitate rerum in illam et ipsa sistendo, quod non repugnat virtuti & vel maxime iustitiæ convenit. Quod si in medio sistet, hoc ipso medio rei intendet. Jam

autem v.g. temperantia honestatem, quam intendit, non desumet ex ipsa tantitate cibi, nec in illa sistet, sed procedet ad consequentem macerationem & afflictionem, ejusque honestatem; consequenter, non est in temperantia medium rei, quod illa ultimò intendit. Et nisi ponatur respectus in temperantia, ad ipsummet operantem, non erit per quid transeat ad denominationem temperantis; sed nonnisi habebit denominationem hoc comedentis, & si post tantam comestionem non sequeretur maceratio, verè non esset ille temperans, quod ostendit tantitatem illam, ad macerationem referri. Dato autem æquali in distributione, etiamsi, cui datur, non sit contentus, adhuc erit iusta distributio; quod ipsum ostendit, ad medium rei hic attendi.

INSTABIS 3. Si ad prudentiam spectat consideratio illa personarum. Ergo, etiam spectabat & medium rei taxare.

RESPONDETUR tali instantia. Non spectat ad eum, qui attendit mensuræ publicæ, ipsius bilancis æqualitas, sed eam fabricare, investigare, & ponere, spectat primo ad artificem suo habitu artificiali, & physica naturali fultum: licet idem mensurans, necessario præsupponat æqualitatem bilancis, illaque; præsupposita, mensurandorum æqualitatem respicit; hinc non est puniendus, si bilanx publica non sit æqualis, sed punietur, si in bilance; qualem accipit, rerum mensurandarum æqualitati non attendit. Sic & in præsentia, taxare dignitatem personarum non spectat ad iustitiam; sed illa posita, mensurare, ne detur plus vel minus, spectabit, jam ad iustitiam, præcisè attendendo ad plus & minus dandorum: præcipuè cum taxatio illa habeat specialem honestatem difficultatem, adeoque objicibilitatem.

OBJICITUR 2. Iustitia est intentiva in æqualitatis rerum: quia in iustitia distributiva intenditur, ut detur plus, plus merito, & minus, minus merito.

RESPONDETUR. In æqualitas, quæ interdum reperitur in iustitia distributiva, est in æqualitas sed non contra jus, cum juri, cui satisficit, semper à distributiva ponatur æquale; qualis in æqualitas reperitur etiam in commutativa, dum pro pretiosiori plus, pro minus pretioso, minus datur.

Alii autem dicunt, quod iustitia ex primaria intentione æqualitatem intendat, eamque impleat, licet per sequelam, & per quoddam consecutarium, pullulet aliqua in æqualitas. Retineri etiam alias positi termini possent; quod iustitia intendat dari interdum plus materialiter, sed non plus formaliter quam sit in hoc, jus, in alio, debitum.

OBJICITUR 3. Medium rei, semper est idem, apud omnes, & omni tempore, sed falsum est omnes commutationes omni tempore, & apud

R. P.
TH. MLOD
ZIAŁOWSKI
Tom 3. c. 4.
D. VI
6

omnes eodem modo se habere, ut experientia probat. Ergo, falsum est omnes commutationes intendere medium rei. Est Argumentum Cellaja apud Raynaud. Lib. 3. sect. 1. n. 30. imò idem accidit in communi omnium commutationum instrumento, nempe nummo, qui non idem omnibus, nec omni tempore, eodem modo se habet, & tamen medium rei semper idem est, apud omnes, & omni tempore.

RESPONDETUR. Casu, quo nunc majus, nunc minus pretium rerum fiat, idem semper erit medium formaliter: quia correspondens pretio, cujus taxam prudentia, secundum circumstantias ponit, licet non idem materialiter; idemque dicendum de nummo. Ex quo colliges, quod in dictis commutationibus, & nummo, variabile est, spectare ad prudentiam, vimque dominativam; quod autem justitia intendit, idem semper & apud omnes est, hoc est, commensuratio utilitatum, & æqualitas ad jus, hic & nunc habitum.

OBJICITUR 4. Justitia vindicativa, est verè justitia, & non est eadem apud omnes, & semper. Ergo, apparet, quod non attendat ad medium rei. Antecedens probatur. Quia nobilior pro eodem crimine non æque punitur, ac ignobilior; idemque crimen in hac natione minus, in alia magis punitur. Imò potest etiam Princeps sine injustitia condonare poenam majorem, imò & absolute relaxare. Ergo, apparet non intendi à justitia æqualitatem poenarum, aliàs illarum inæqualitas, non posset esse sine injustitia: quia fieret per oppositionem ad justitiam.

RESPONDETUR. Non eadem poena est materialiter apud omnes, seu pendet à circumstantiis; eadem tamen est formaliter: quia supposita directione prudentiæ, nec excedens nunc, nec minor, sufficiensque ad hic & nunc puniendum delictum. Princeps etiam sine injustitia relaxat poenas: quia habet jus altum, cui subditi sunt jus Bassum, exigendi poenas, reperibile in privatis. Si autem hoc jus habet, non facit injustè prudenter illo utendo: nemo enim facit id injustè, quod facit cum jure.

OBJICITUR 5. Sit in aliquo jus exigendi indivisibile auri, & in alio debitum; ponatur solutio, sit actus justitialis, sine ullo medio rei: illo enim indivisibile caret. Ergo, non omnis actus justitiæ respicit medium rei.

RESPONDETUR. Quod medium rei non sit, accipiendo pro quanto, & divisibili materialiter; aliàs, ut bene probat objectio, non posset dari justitialis restitutio indivisibilis auri; sed accipiendum est formaliter, hoc est, pro æquali ad jus aliud, & quidem æquali, quod sit idem apud omnes. Jam autem ponitur tunc æquale ad jus aliud, qui habet jus non nisi ad indivisibile auri. Dici etiam posset, quod etiam tunc

inveniat medium inter plus auri & minus, saltem similitudinarium: indivisibili enim auri, similitudinariè minus est, nihil auri. Deinde, quod justitia respiciat medium rei, procedit ex suppositione, prout res sunt à parte rei; à parte rei autem, nulla sunt indivisibilia auri.

QUÆSTIO III.

De ipsamet Definitione Justitiæ.

PARTIBUS definitionis, hoc est, genere & differentia constitutis, est necesse proponere ipsammet definitionem, ut totum, constans illius partibus. Proponuntur aliquot justitiæ definitiones, quæ licet in re idem sunt, modo tamen exprimendi idem, distinguuntur.

1. DEFINITIO est ex Ulpiano. Hanc Definitionem explicat S. Thomas, q. 58. a. 1. Ex Ulpiano in L. Justitia. Dig. de Justitia & Jure. *Justitia est constans & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi.* Quod ipsum S. Thomas ad Scholasticos terminos reducit. Justitia est habitus, secundum quem aliquis constanti & perpetua voluntate jus suum unicuique tribuit. Virtus Antonomasticè dicta, supponit pro habitu, non pro actu: nemo enim ratione unius actus virtuosus dicitur; sicut nec ratione unius ablationis, rapax; nec ratione unius ingurgitationis, bibax. Cumque antonomastica denominatio, debeat esse ratione excellentioris, habitus autem sit quid excellentius, utpotè, & se, & actus, quos principiat, inferens, fit, ut virtus Antonomasticè pro habitu supponat. Unde etiam Ulpianus ponit, constantem voluntatem: & quia virtus debet esse perfectio in ordine ad actum, meminit actus Ulpianus dum meminit *traditionis*; cumque ipse actus debeat esse circa suum objectum & hoc exprimit, dum ponit, *Ly jus suum tribuens.*

Advertit tamen Esparza. q. 8. nomine juris non venire hic jus activum: hoc enim supponitur, & ne per injustitiam, quidem, auferri potest. Ponitur ergo, inquit ille, passivè, pro eo quod cadit sub jure potestativo ac activo.

2. DEFINITIO. Est Aristotelica, ex 5. Eth. cap. 1. *Videmus igitur omnes ejusmodi appellare justitiam solere, ex quo ad agendas res justas homines idonei efficiuntur; ex quo item justè agunt voluntque justæ;* compingendoque hæc ad terminos usitatos Scholasticos, erit, habitus ad agendas res justas inclinativus. Sed hæc definitio est potius descriptio: quærere enim restat, quænam hæc sint actiones justæ? cum quæratur definitio, quasi ex suppositione, penitus ignoratæ naturæ justitiæ? Bene tamen priori modo descri-

scribitur: quia principia notificantur per suos actus.

Inquiri etiam hac occasione cum Elparza citato potest: An hæc definitio conveniat etiam iustitiæ supernaturali infusæ? Certum quidem Ulpianum de illa non fuisse sollicitum: quia tamen Theologi, ad supernaturalia attendentes, eam approbant, videtur etiam ad supernaturalem iustitiam extendi. Si quis, *ly perpetua consensusque voluntas*, sumat pro principio de linea voluntatis, eoque stabili ad reddendum jus alicuius. Vere autem iustitia infusa, est principium de linea voluntatis: quia habitus voluntatis est, ordinaturque ad jus reddendum unicuique suum.

3. DEFINITIO est. Quæ conflatur ex hæcenus dictis. Iustitia est virtus intendens honestatem æqualitatis, ad jus alterius. Non pono quod sit virtus moralis, nec quod sit ad alterum, nec quod respiciat actiones externas: quia ratio moralis, in ipsa æqualitate ad jus includitur, quæ est species morum; alteritas item in prædicato æqualitatis, cum nihil sibi sit æquale; actiones item externæ sufficienter in æqualitate ad jus includuntur: quia hæc non habetur sine actione externa. Bona autem est hæc definitio, quia procedit per prima, convenitque omni; soli, & semper.

DICES 1. Etiam in aliis virtutibus, *ly honestas*, non ingreditur formale earundem. Ergo nec ingreditur formale iustitiæ.

RESPONDETUR. Imprimis. Negando Conseq. quoad aliquas virtutes: sunt enim aliquæ ita excellentes, ut nunquam vitiari possint, nec actus illarum fieri malo fine, qualis est amor Dei super omnia, voluntas nolendi unquam quidquam defectuosum committere &c. similia, quia autem actus virtutis iustitiæ potest fieri malo fine, sit, ut addi illi debeat, *ly honestas*. Quod ad alias virtutes attinet, nondum invalescente, de illorum formali explicando, lite, supponebatur hoc potius, quam ponebatur, ceteroqui moraliter ponendum.

DICES 2. Honestas non est ratio differentialis iustitiæ. Cur ergo ponetur?

RESPONDETUR. Honestatem simpliciter acceptam non esse differentialem formalitatem; secus se habet honestas talis; ipsa etiam honestas est suo modo differentialis formalitas, ab eo actu, qui malo fine reddit alienum.

DICES 3. Honestas respicit nos, non alterum. Ergo, non debuit poni in definitione virtutis ad alterum.

RESPONDETUR. Honestatem simpliciter acceptam, sicut & virtutem non esse ad alterum, secus se habet honestas talis h. e. honestas æqualitatis.

DISPUTATIO II.

De Objecto Remoto Iustitiæ, quod est Jus.

PRÆMITTO 1. Quid veniat nomine juris? universaliter dicit S. Thomas, q. 57. a. 1. in Corpore. Quod jus dictum est, quia est iustum: quia verò & ipsum *Ly est* habet diversam explicabilitatem, variæque sunt circumstantiæ ipsius iusti, non raroque eadem vox penuriâ primitivarum impositionum ad alia & alia trahitur; idem fit etiam, cum hac voce *iustum*, quæ, præter dictam acceptionem, supponit pro potestate legitima ad aliquam rem. Et quia, ut sit iustum, erat necesse haberi aliqua principia regulativa, ut sit iustum; fit, ut nomine juris, veniant etiam leges, quæ cum sui species impressas, expressasque habere possint, & solum sic positæ possunt regulare, dirigereque ut fiat iustum; fit, ut jus supponat pro scientia juris, quibus dictaminibus, si fiat satis, adeoque fiat exolutio debiti, cumque hoc, quod debitum est, sit jus alterius, fit, ut satisfactio illi debito, jus etiam appellatur, ut appellavit Ulpianus, ubi meminit juris reddendi. Ad continendam item societatem humanam, erat necesse institui iudi-

ces, quos appellat Arist. *iustitiam animatam*, cum iustitiæ respondeat jus, etiam iustitiæ animatæ, respondere debuit jus. Porro iustitia animata, nisi exeat in actum, mortua est quodammodo, actus illius iustitiæ animatæ erit sententia, quæ etiam appellatur jus, ut cum dicitur res iure decreta, dicitur item aliquis ad jus vocari, hoc est, ad sententiam iudicis. Quia verò datur figuris locus, continensque pro contento usurpari solet, ex proportionem quadam, locus ipse dicendi juris pro sententia accepti, solet appellari jus: cumque quæ similia sibi sunt, simile etiam participant nomen, fit, ut cum æqualitas, ratioque adstrictivi ad hoc, vel illud præstandum, sit quid principale in iustitia; cum consanguinitas & affinitas æqualitatem quandam adferant, adstringantque ad specialiora officia, hinc est, ut etiam jus ad affinitates, & consanguinitates applicetur. Unde dicitur, jura consanguinitatis intercedere. In præsentem maxime attendetur ad jus pro iusto, & ad potestatem illam ad aliquam rem.

PÆMITTO 2. Divisionem juris. Attendemus